

امام رضا سلام الله و صلواته عليه:

ان بسم الله الرحمن الرحيم اقرب الى اسم الله الاعظم من سواد العين الى بياضها

بسم الله الرحمن الرحيم، به اسم اعظم خداوند

نزدیکتر از سیاهی چشم به سفیدی اش است. عیون اخبار الرضا ج ۱

جداول و نمودارها

مباحث معرفت‌شناسی

۱- فلویچارت نمایشگاهی کنترل الگوی تطبیقی معرفت‌شناسی (نهایه المکمه)

۲- جدول دلالت (منطق صوری)

۳- تنظیم فهرست و جداول مبادی منطق در سطح ضرورت، موضوع و هدف

سرپرست پژوهش تطبیقی:
حجت‌الاسلام و المسلمین صدوق

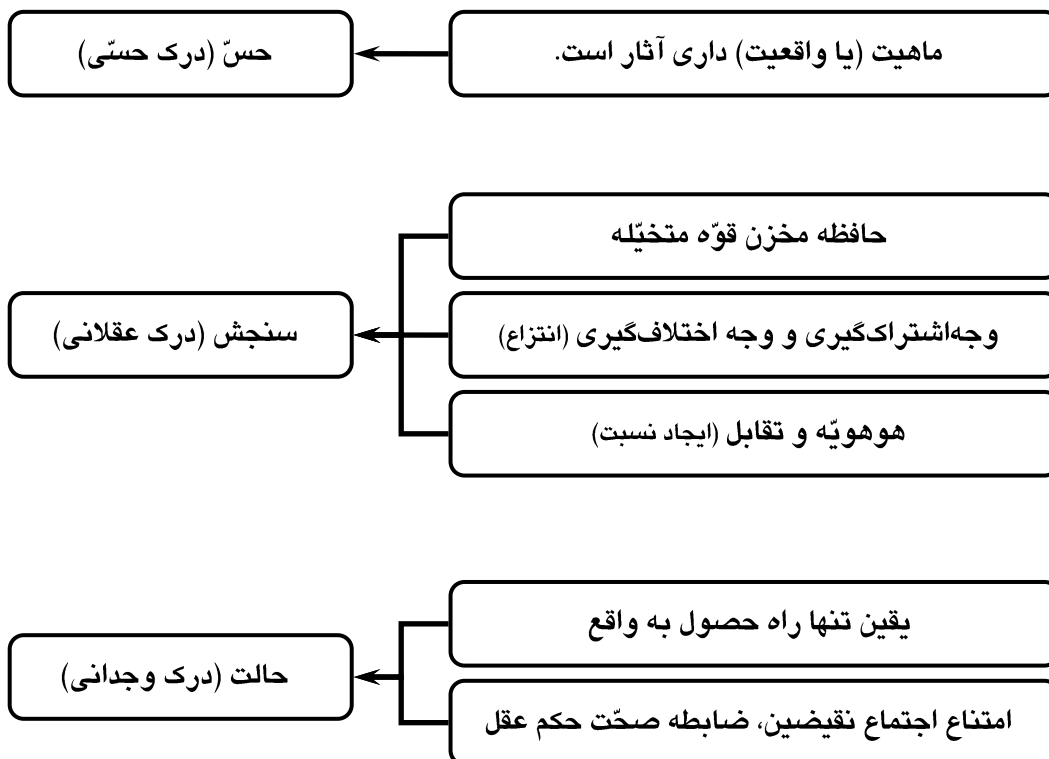
امتناع پیدایش ادراکات بدون سه بعد حسّی - عقلی - وجدانی

ماهیّت (یا واقعیت) دارای آثار است. ← اثر

حافظه مخزن قوّه خیال ← تأثر

هوهویّه و تقابل ← تأثیر

امتناع پیدایش ادراکات بدون سه حسّی - عقلی - وجدانی

تعریف دستگاه منطق صوری

قواعد تعریف و تقسیم:

متکفل موادسازی می‌باشند.

۱

قواعد برهان:

متکفل صورت‌بندی قضایا می‌باشند.

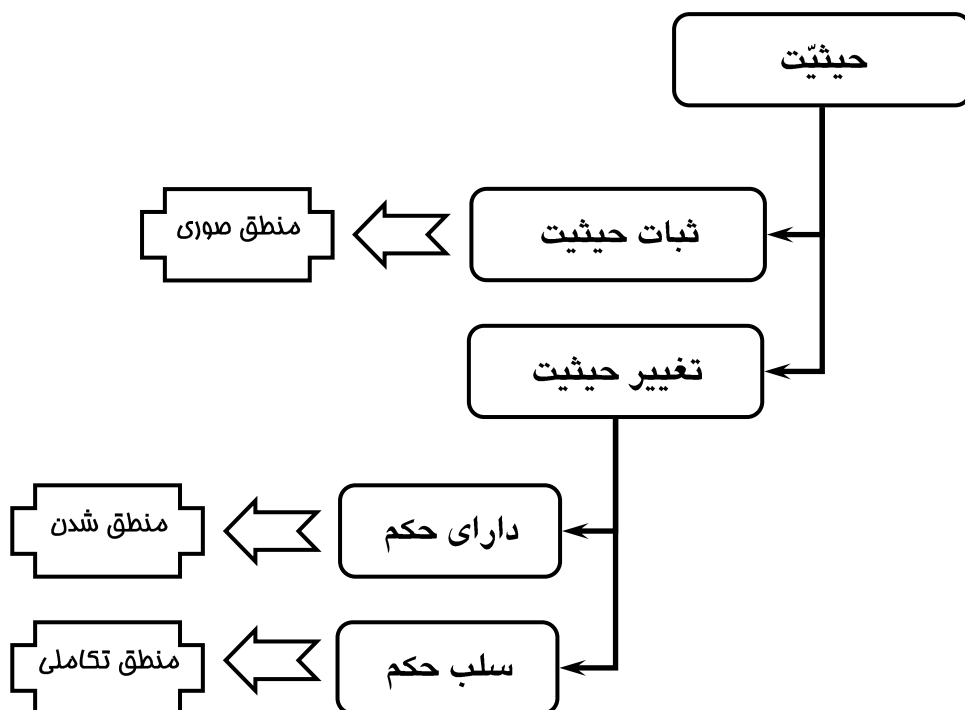
۲

منطق:

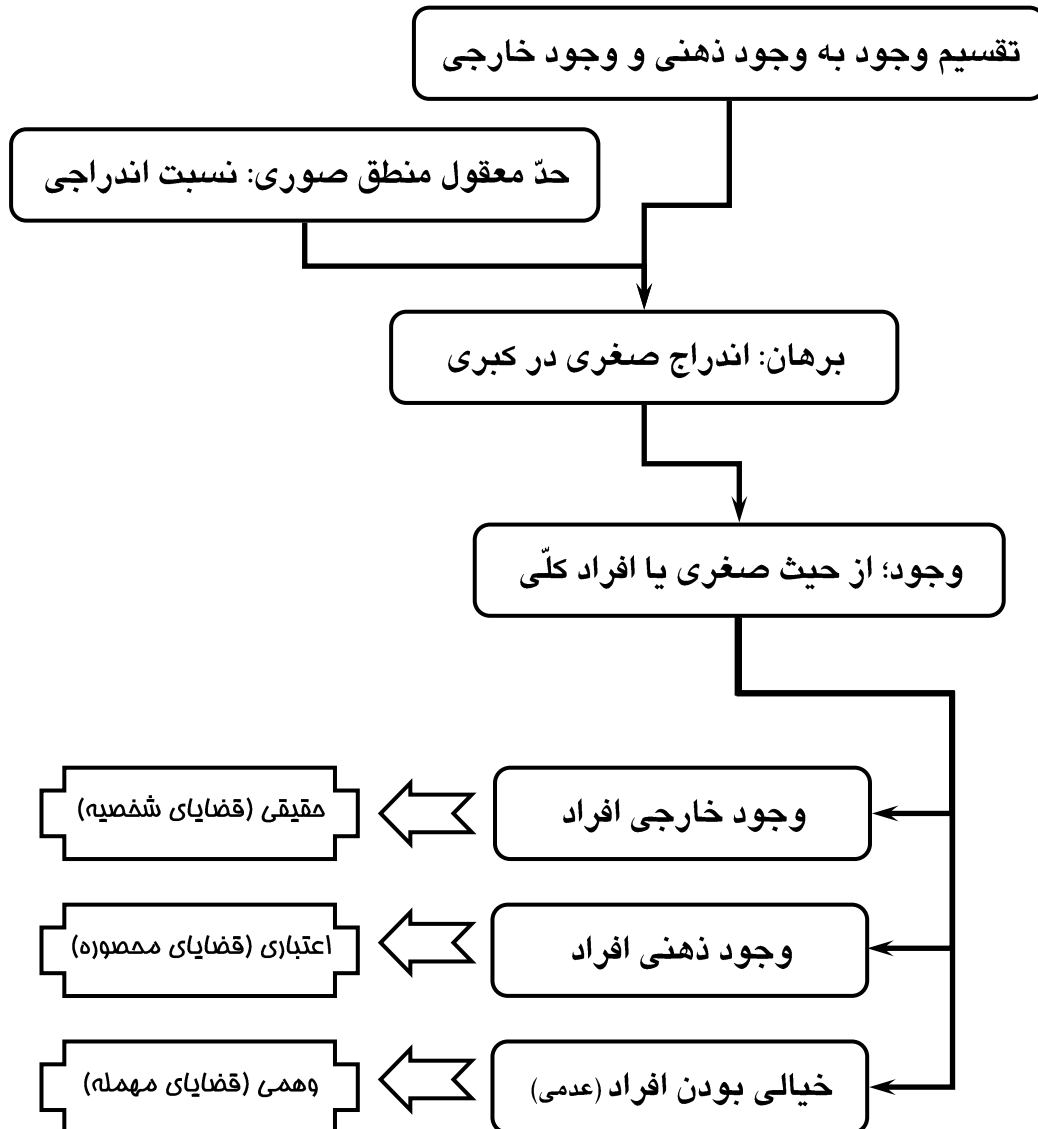
متکفل طبقه‌بندی حدّ معقول و اوصاف هر علم
به وسیله برهان و تعریف و تقسیم می‌باشد.

۳

تقسیم سنجش بمعنی‌الاعم بر اساس دستگاه منطق صوری

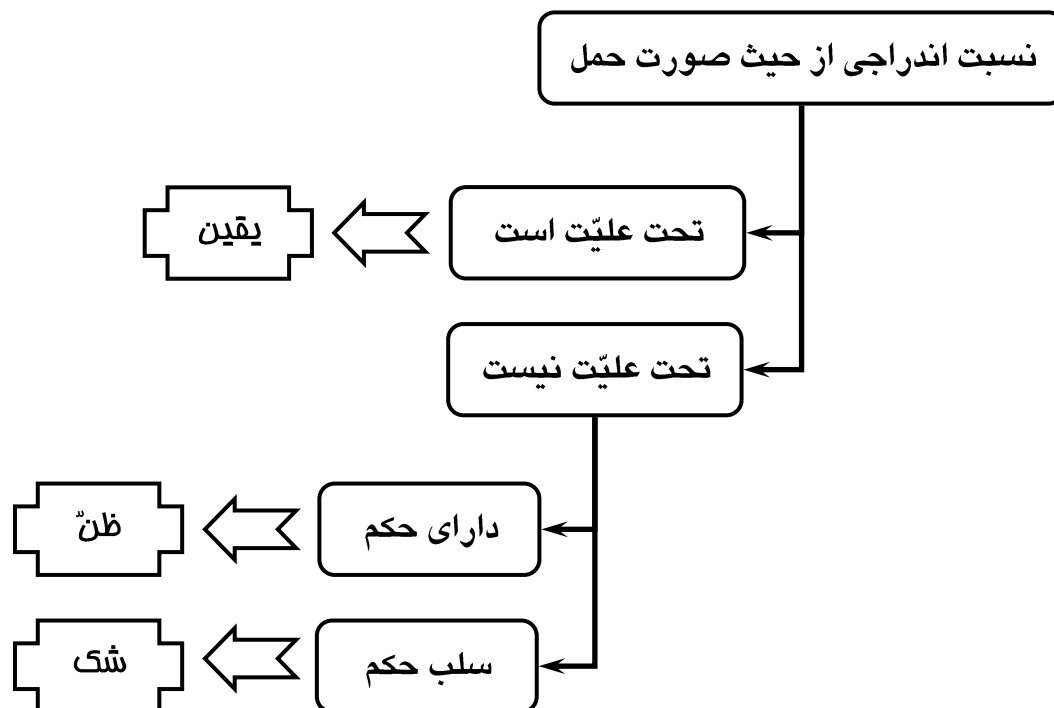

تقسیم قضایای منطقی از حیث افراد

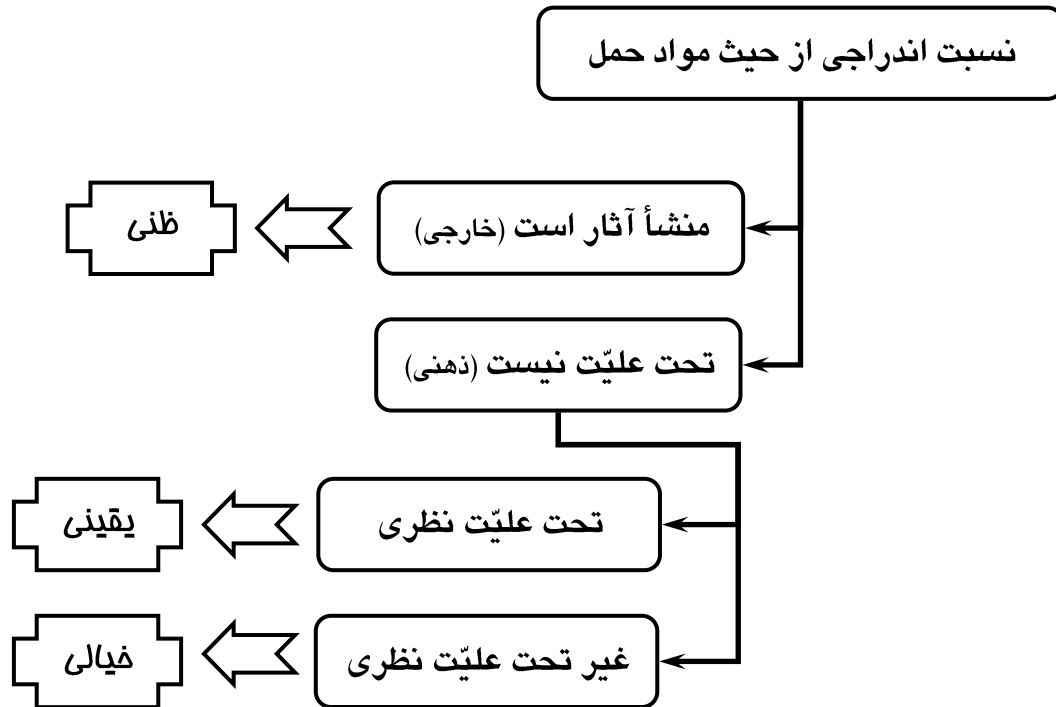

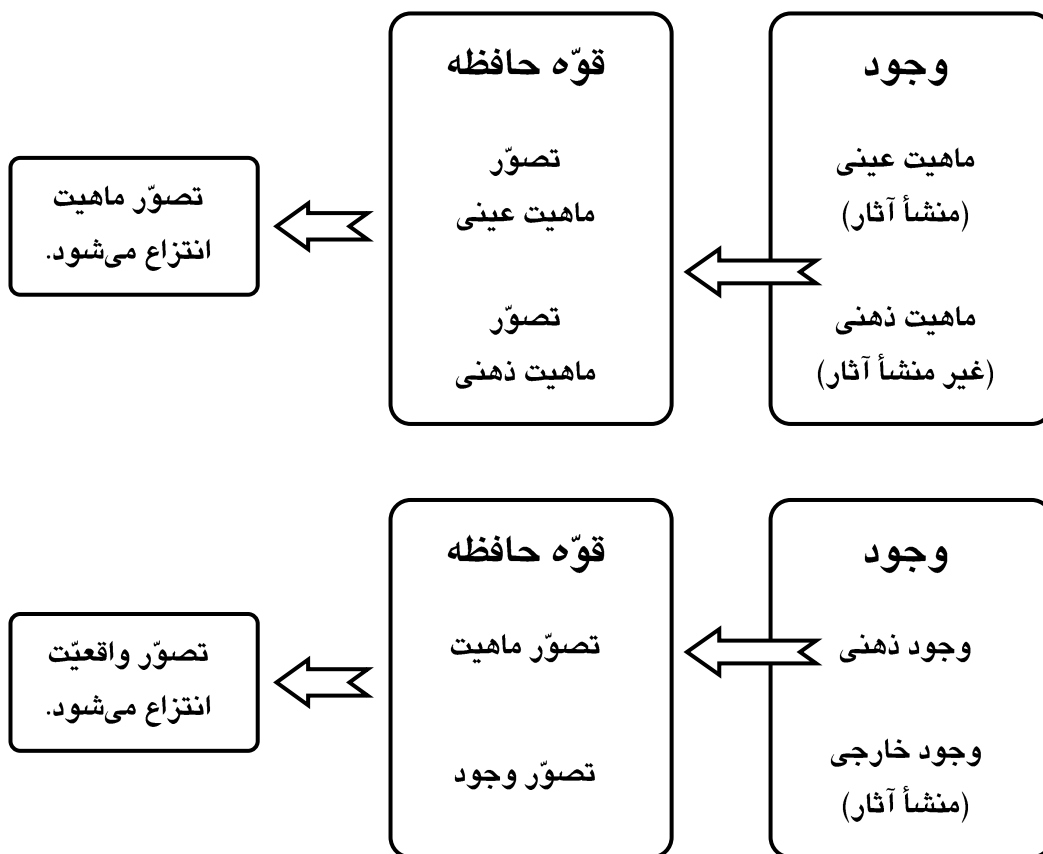
تقسیم قضایای منطقی از حیث صورت حمل

تقسیم قضایای منطقی از حیث ماده‌ی حمل

مکانیزم پیدایش تصوّر ماهیت و واقعیت

دلالت

تحت علیت نیست «علت فاعلی است»

تحت علیت است

حضوری است

حضوری نیست

تحت علیت مفهومی نیست

تحت علیت مفهومی است

نسبتی به مقصد دارد

نسبتی به مقصد نداشته باشد

فعالیت انتزاعی عقل است

فعالیت انتزاعی عقل نیست

تام نیست ناقص است

تام است

دارای حکم به اصل هستی است

دارای حکم به اصل هستی نیست

به پذیرش نرسیده است

به پذیرش رسیده است

عدم توجه به حیثیت نفس الامریه در حمل

توجه به حیثیت نفس الامریه در حمل

موضوع و محمول نفس الامریه

موضوع و محمول غیر نفس الامریه

موضوع و محمول غیر نفس الامریه

موضوع و محمول نفس الامریه

دلالت

تحت علیت نیست

تحت علیت است

حضوری نیست (جعل نسبت، اضطراب عقل)

حضوری است (ایجاد، تکوینی)

تحت علیت مفهومی است

تحت علیت مفهومی نیست

نسبتی به مقصد ندارد «اوهام غیر معتبره»

نسبتی به مقصد دارد «علت غایی»

فعالیت انتزاعی عقل نیست

فعالیت انتزاعی عقل است

تام نیست (ناقص است)

تام است «وحي»

دارای حکم نسبت به اصل هستی نیست «شک»

دارای حکم نسبت به اصل هستی است «اجتماع و ارتفاع نقیضین»

ارتباط مستقیم ندارد «معقولات ثانیه»

ارتباط مستقیم دارد «معقول اولیه»

۱. علیت ماهوی
۲. علیت وجودی
۳. علیت طبیعی و غریزی
۴. علیت وجدانی
۵. علیت بداهت

به پذیرش نرسیده است «بنای عقلا»

به پذیرش رسیده است «عرف»

عدم توجه به حیثیت نفس الامریه در حمل «سلب»

توجه به حیثیت نفس الامریه در حمل (هوهویت) «ایجاب»

موضوع و محمول غیر نفس الامریه «اوهام معتبره»

موضوع و محمول نفس الامریه «چهل مرکب»

موضوع و محمول غیر نفس الامریه «ظن»

موضوع و محمول نفس الامریه «برهان»

دلالت

تحت علیت نیست

تحت علیت است

حضور نیست (جعل نسبت، اضطراب عقل)

حضور است (ایجاد، تکوینی) «علم حضوری»

تحت علیت مفهومی است «علم حصولی»

تحت علیت مفهومی نیست

نسبتی به مقصد ندارد
«اوهام غیر معتبره»

نسبتی به مقصد دارد
«علت غایبی»

سیر از کلی به جزئی نیست «استقراء و تمثیل»

سیر از کلی به جزئی است

تام نیست (ناقص است)

تام است «وحي»

فعالیت انتزاعی عقل نیست «حجت»

فعالیت انتزاعی عقل است «معرف»

دارای حکم نسبت به اصل هستی نیست «شک»

دارای حکم نسبت به اصل هستی است
«اجتماع و ارتفاع نقیضین»

ارتباط مستقیم ندارد
«معقولات ثانیه»

ارتباط مستقیم دارد
«معقول اولیه»

به پذیرش نرسیده است
«بنای عقلا»

به پذیرش رسیده است
«عرف»

عدم توجه به حیثیت
نفس الامریه در حمل «سلب»

توجه به حیثیت نفس الامریه در
حمل (هوهویت) «ایجاب»

موضوع و محمول غیر
نفس الامریه «اوهام معتبره»

موضوع و محمول نفس الامریه
«چهل مرکب»

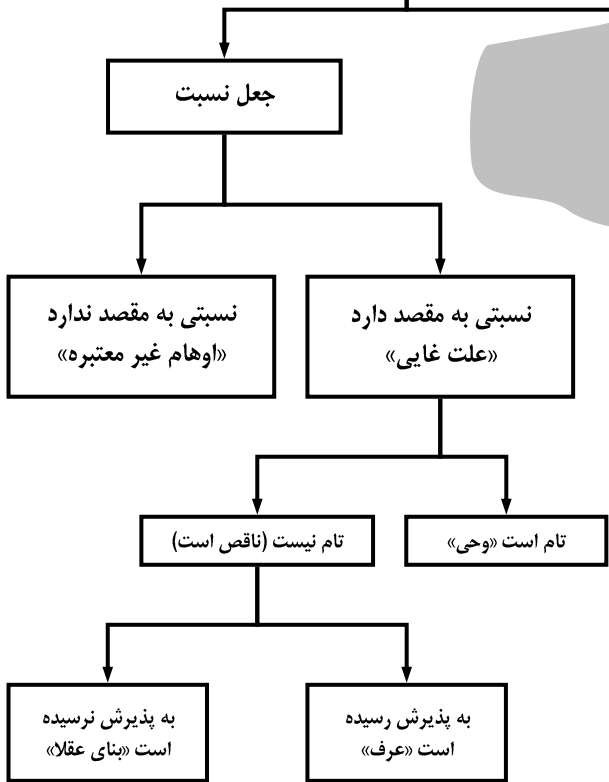
موضوع و محمول غیر
نفس الامریه «ظن»

موضوع و محمول
نفس الامریه «برهان»

۱. علیت ماهوی
۲. علیت وجودی
۳. علیت طبیعی و غریزی
۴. علیت وجدانی
۵. علیت بداهت

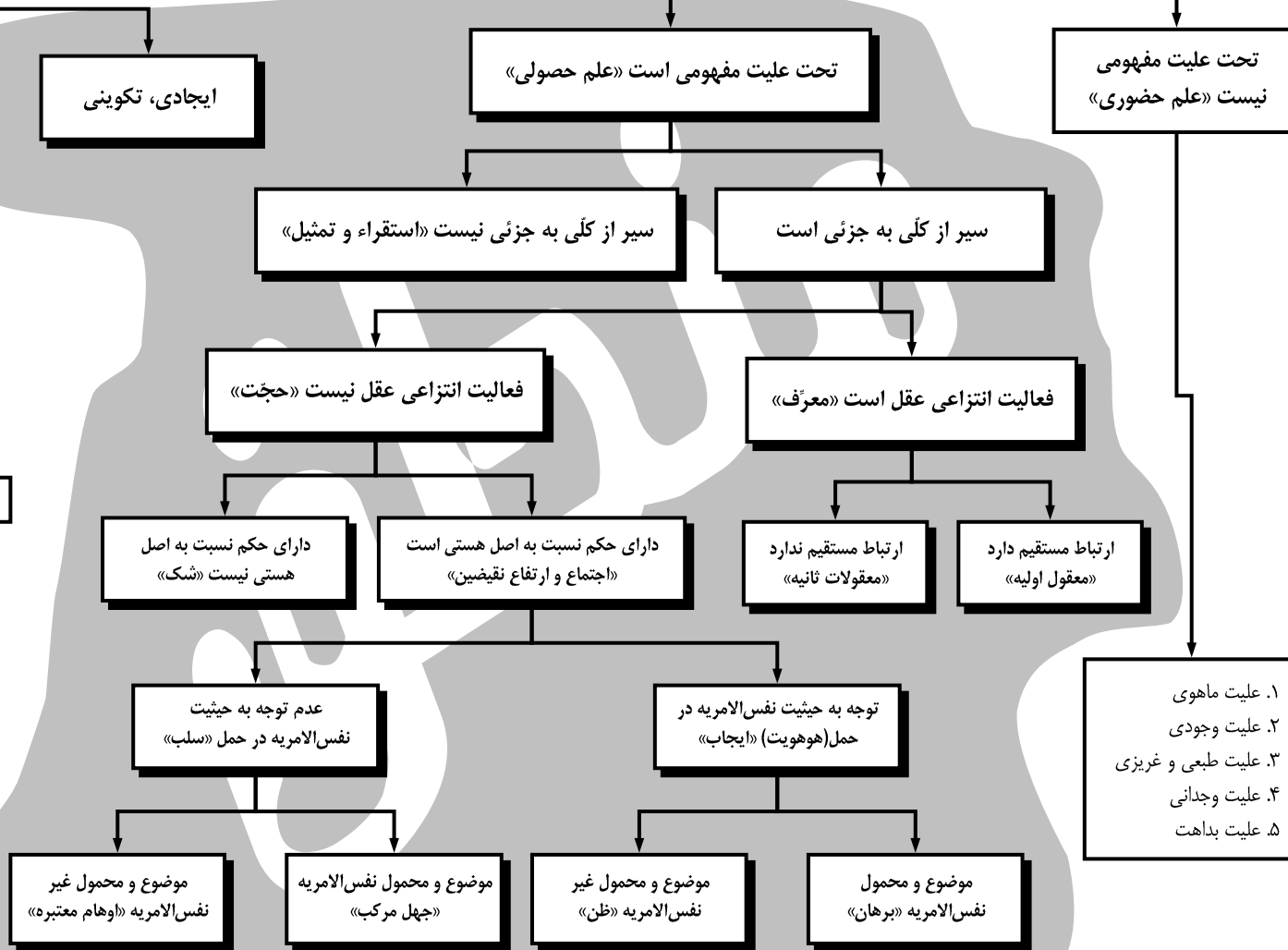
موضوعات بنحو عامّ و اجمال

تحت علیت نیست

ایجادى، تکوینى

تحت علیت است

رابطه شناخت‌شناسی و حجیت (قواعد عرفی، عقلی، عقلایی)			رابطه عقل عمل و عقل نظر			معرفت‌شناسی		
طرح	نقض	نقد	طرح	نقض	نقد	طرح	نقض	نقد
<p>«احراز، اخبار، انشاء» نزد قوم</p> <p>«نسبت، سند، تناسب»</p> <p>فهم موضوعاً موضوعات فهم آثار فهم</p> <p>تفاهم موضوعاً موضوعات تفاهم آثار تفاهم</p> <p>حجیت موضوعاً موضوعات حجیت آثار حجیت</p> <p>مدل</p>			<p>یقین عام منطقی</p> <p>یقین عام اصولی (حجیت ذاتی یقین)</p> <p>نظام یقین (شرعی، .....)</p>			<p>علیت مفهومی: علم حضوری حقیقی</p> <p>علیت ماهوی: علم حصولی × اعتباری</p> <p>علیت موضوعی: علم حسّی جزیی</p>		
<p>طرح</p>			<p>نقض</p>			<p>نقد</p>		
<p>روش</p> <p>فلسفه</p> <p>مصادق</p>			<p>روش</p> <p>فلسفه</p> <p>مصادق</p>			<p>روش</p> <p>فلسفه</p> <p>مصادق</p>		

۱. مبادی

ایجاد نظم (معیار یا مبنا)

تساوی روابط	تطابق عین با ذهن	کشف از واقعیت
-------------	------------------	---------------

خطای بیرونی (جامعه)	دلالت	اسکات خصم
خطای درونی (عقل)	تفکر	الزام دوست
خطای گذشته (بهینه)	علم	اقناع نفس

۲. مبانی

ایجاد نظم (مکانیزم یا ساختار)

ثبوت یقینی (اثر نفس الامری)	اثبات یقینی (تأثر علیتی)	جریان آثار یقینی (تأثیر انتزاعی یا نظری)
--------------------------------	-----------------------------	---

اصل واقعیت	نسبت اندراجی (هوهویت)	کلیات (حقایق)
اصل اجتماع و ارتفاع نقیضین	نسبت قیاسی	اعتبارات
این‌همانی (بدهت‌ها)	نسبت برهانی	جزئیات (تمثیل، استقرار، تام)

۴. نتایج

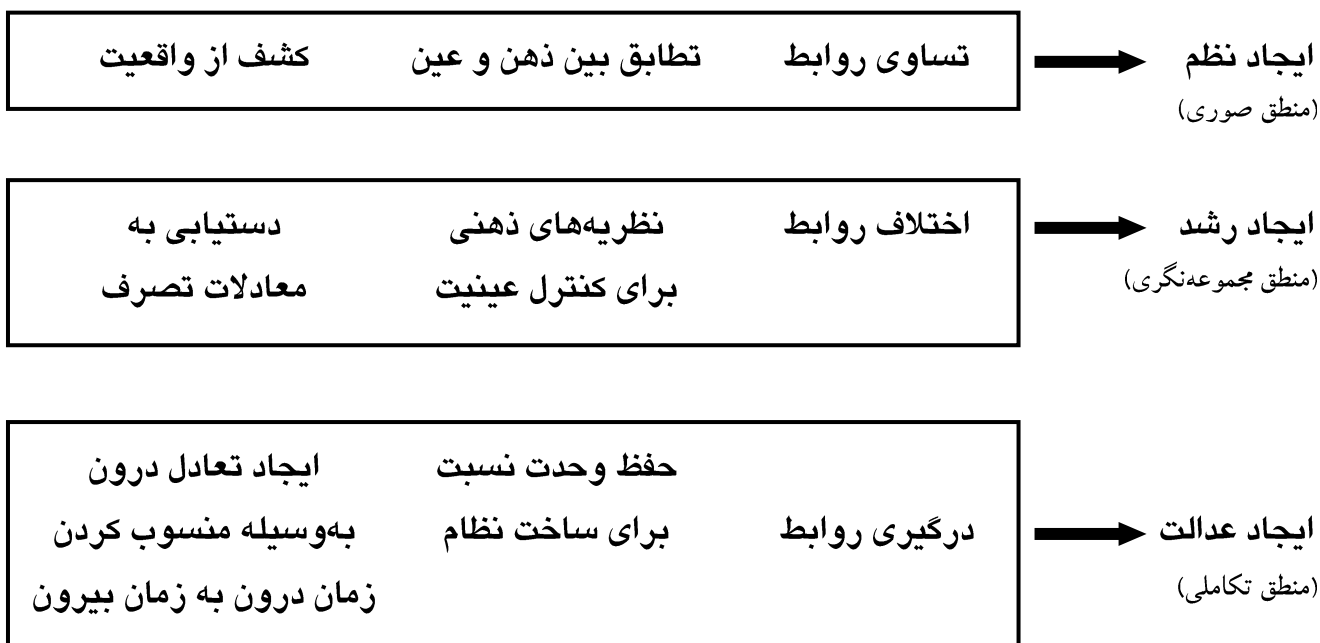
ایجاد نظم (برنامه)

تجزیه قاعده‌مند	تحلیل قاعده‌مند	طبقه‌بندی کمی قاعده‌مند
-----------------	-----------------	-------------------------

تقسیم (انقسام)	تحدید حد معقول	تکرار
تعریف (انتزاع)	تصویر صورت	جمع
تولید (اندراج)	تطبیق به افراد	ضرب

نسبیت نظام منطق‌ها

نسبیت عام هدایت عقلانیت

۱. مبادی

ایجاد نظم (معیار یا مبنا)

۱. تساوی روابط (در خارج)	۲. تطابق عین با ذهن (علیت نظری)	۳. کشف از واقعیت (علیت ماموی)
۱-۱. خطای بیرونی (در جامعه)	۴-۱. دلالت	۷-۱. اسکات خصم
۱-۲. خطای درونی (عقل)	۵-۱. تفکر	۸-۱. الزام دوست
۲-۱. خطای گذشته (بهینه فاقد مطلوبیت)	۶-۱. علم	۹-۱. اقناع نفس

۱. تساوی روابط: شامل مباحث: نسبت اربعه؛ عموم و خصوص مطلق، من وجه، تساوی و تباین

۲. تطابق عین با ذهن: شامل مباحث تشابه، تمثیل، تناظر و تقارن، قضیه، خبر و انشاء

۳. کشف از واقعیت: شامل مباحث: علم کما هی و به تمام حقیقت ذات، جهل، ظن

۱-۱. خطای بیرونی (در جامعه برای اسکات خصم و الزام دوست) شامل مباحث: صناعات خمس؛ جدل، مغالطه، شعر، خطابه، برهان، حجت، منطق تفاهم و فرق ان با منطق فهم، زبان شناسی، تاویل، فهم از متن، ارتکازات، تبادرات، عقلاء در عقل عمل، مدح و ذم، فطرت و ...

۱-۲. خطای درونی (در عقل برای اقناع نفس) شامل مباحث: هوش، حافظه و تاثیر (در درون) انسان، ضعف و سازمان (در بیرون) فهم موضوعا، موضوعات فهم و آثار فهم. قوای عقل، قوه مفکره، خیال و وهم، مجرد بودن، حس و روح یا نفس، رابطه عقل با زبان و نطق و علم حضوری، فکر و وقع خطا در آن، تعریف منطق، موضوع منطق، اهمیت و فایده منطق، عقیده طرفدارن و مخالفان منطق، مصنف منطق، مرتبه منطق، ابواب منطق

۱-۳. خطای گذشته (بهینه) استراتژی، سیاستگذاری و برنامه ریزی (در گذشته و حال و آینده) در انسان و تاریخ و جامعه

۱-۴. دلالت: تقسیم دلالت به عقلی، فطری و وضعی (تطابق، تضمن و التزام) اقسام دلالت لفظ بر معنی، اقسام لفظ، اقسام لفظ مفرد، اقسام لفظ مرکب، تقسیم اسم به اعتبار معنی، نسبت الفاظ به یکدیگر

۱-۵. تفکر: (گمانه، گزینش و پردازش) حرکت از مبادی الی المرادی، معلوم و مجهول، حدس و گمانه زنی

۱-۶. علم: (تکیف، تبدیل و تمثیل) علم و اقسام آن، تصور و تصدیق حسی، حصولی و حضوری تعریف علم به کشف یا آینه

۲. مبانی

ایجاد نظم (مکانیزم یا ساختار)

ثبوت یقینی (اثر نفس‌الامری)	اثبات یقینی (تأثر علیتی)	جریان آثار یقینی (تأثیر انتزاعی یا نظری)
--------------------------------	-----------------------------	---

۲-۱. اصل واقعیت	۲-۴. نسبت اندراجی (هوهویت)	۲-۷. کلیات (حقایق)
۲-۲. اصل اجتماع و ارتفاع نقیضین	۲-۵. نسبت قیاسی	۲-۸. اعتبارات
۲-۳. این‌همانی (بدهت‌ها)	۲-۶. نسبت برهانی	۲-۹. جزئیات (تمثیل، استقراء، تام)

۲-۱. اصل واقعیت: مربوط به مباحث معرفت‌شناسی

۲-۲. اصل اجتماع و ارتفاع نقیضین: شامل مباحث نقیض، عکس مستوی و عکس نقیض ضد و تقابل

۲-۳. این‌همانی (بدهت‌ها) شامل مباحث هلیه بسیطه

۲-۴. نسبت اندراجی (هوهویت) شامل مباحث هلیه مرکبه و در برگیرنده مباحث: اقسام قضیه - اجرای قضیه حملی (موضوع، محمول و رابطه) اقسام قضیه حملی ۱- تقسیم قضیه به اعتبار موضوع (شخصیه، طبیعی، مهمله، محصوره) ۲- تقسیم قضیه به اعتبار محمول ۳- تقسیم قضیه به اعتبار رابطه - حمل و اقسام و آن (حمل اولی ذاتی و حمل شایع صناعی - حمل مواطات و حمل اشتقاق) - وحدت و کثرت قضایا، شرط وحدت حمل در تناقض

۲-۵. نسبت قیاسی: حجت با استدلال، اقسام قیاس، ۱- قیاس اقترانی، اشکال چهارگانه قیاس و ضروب شانزده گانه ۲- قیاس استثنایی - قیاس مساوات و ضمیر قیاس مرکب و قیاس ذو حدین

۲-۶. نسبت برهانی: قیاس از نظر ماده، صورت و ماده قیاس، مواد مختلف قیاس، محسوسات، مجربات، اولیات، متواترات، قضایا مقرون به حد وسط، حدسیات، مقبولات، همیات، مشهورات، مشبهات، مطنونات، مسلمات، مصادرات، مخیلات

۲-۷. کلیات (حقائق) مبحث کلیات، فرق کلی و کل، کلی متواطی و مشکک، کلیات خمس (نوع، جنس و فصل عرض خاص و عرض عام و اقسام آنها مفهوم و مصداق)

۲-۸. اعتبارات: مربوط به معرفت‌شناسی

۲-۹. جزئیات (تمثیل و استقراء، تام) مربوط به معرفت‌شناسی

۴. نتایج

ایجاد نظم (برنامه)

تجزیه قاعده‌مند	تحلیل قاعده‌مند	طبقه‌بندی کمی قاعده‌مند
-----------------	-----------------	-------------------------

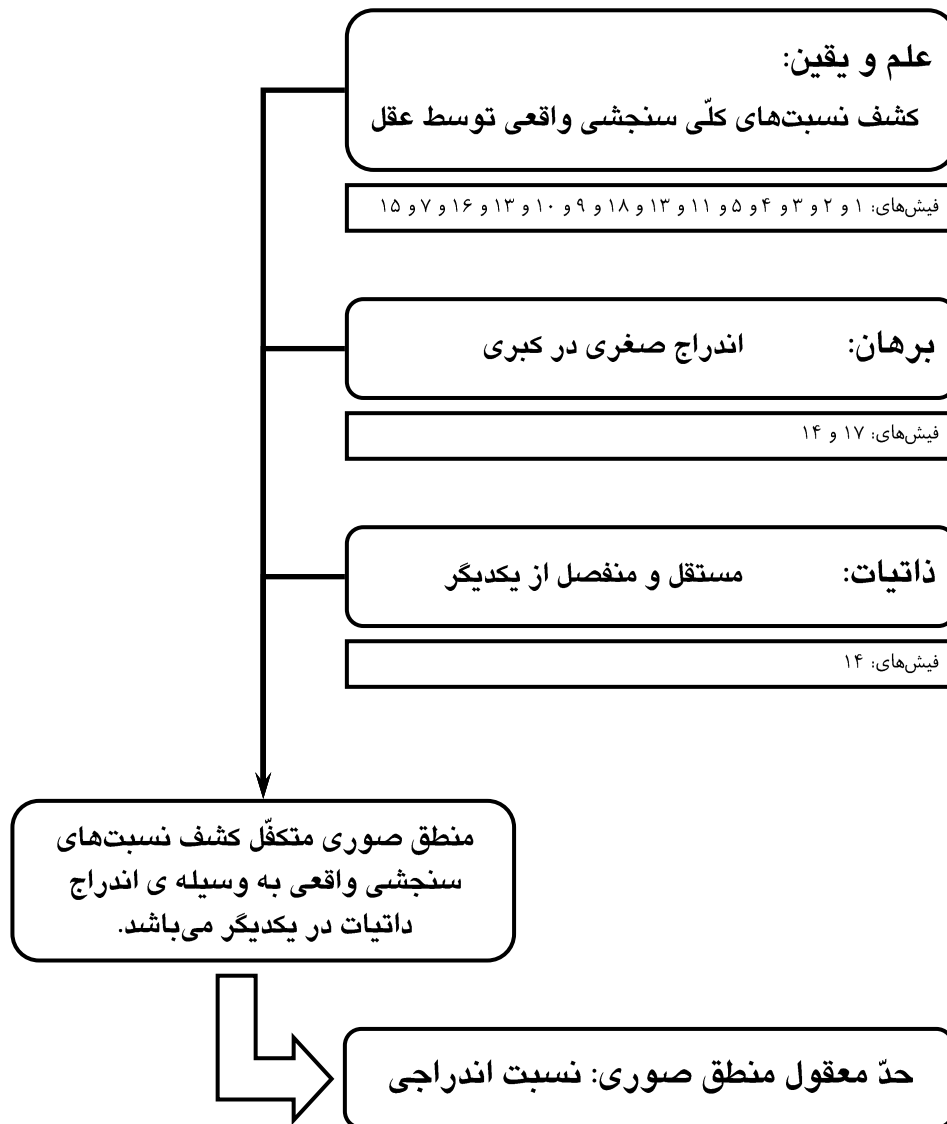
تقسیم (انقسام)	تحدید حد معقول	تکرار (کم متصل و منفصل)
تعریف (انتزاع)	تصویر صورت	جمع
تولید (اندراج)	تطبیق به افراد	ضرب

شامل مباحث: اهمیت تقسیم، معرف، اقسام تعریف، شرایط تعریف، تقسیم، مقوله جده، ملک یا له

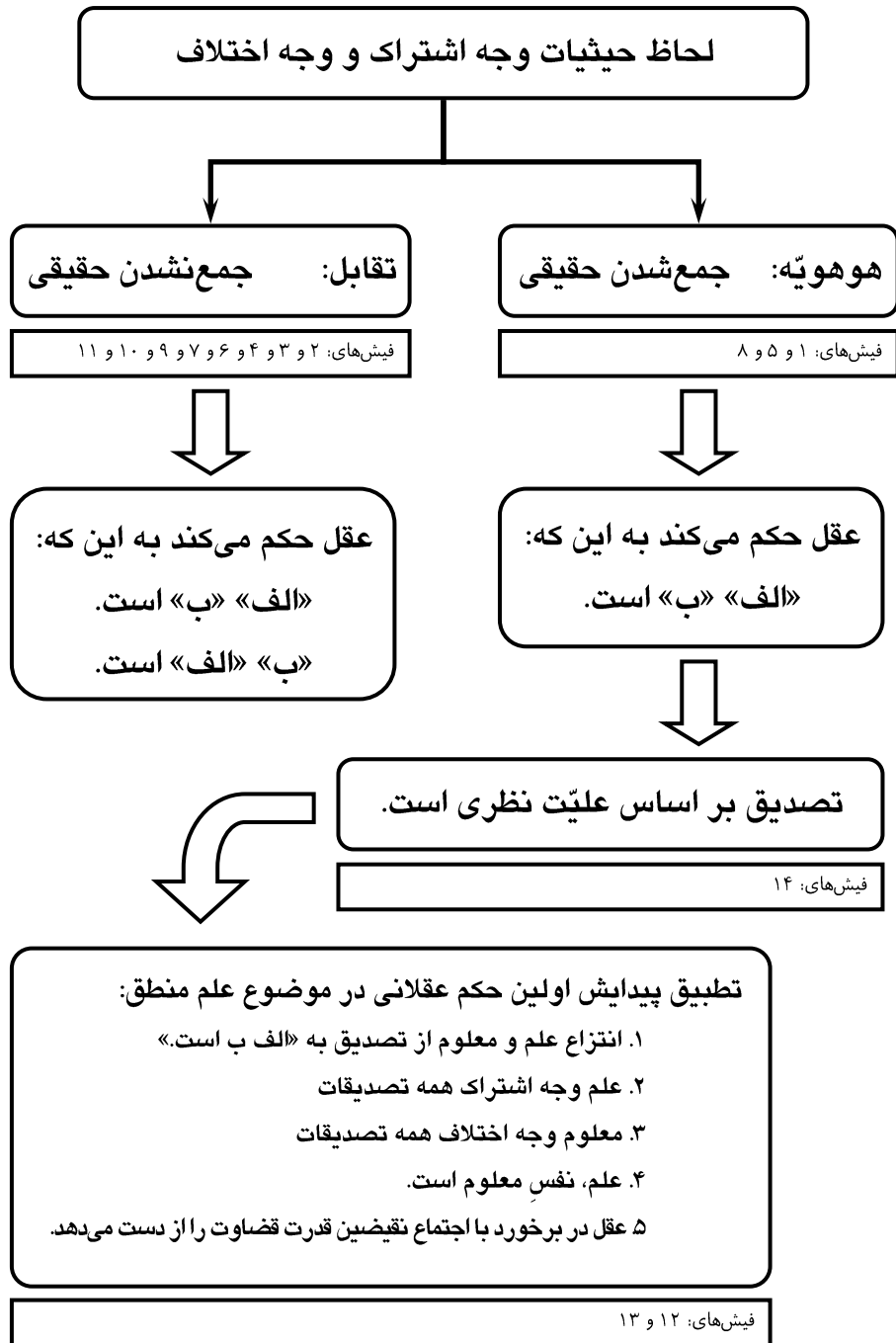
مباحث خارج از منطق:

قضایا شرطی، (قضیه شرطی متصل و قضیه شرطی منفصل) مقولات عشر، رسم جوهر و عرض و اقسام جوهر و عرض، اعتبارات و جزئیات، جهت و اقسام آن (وجوب و امکان و امتناع)

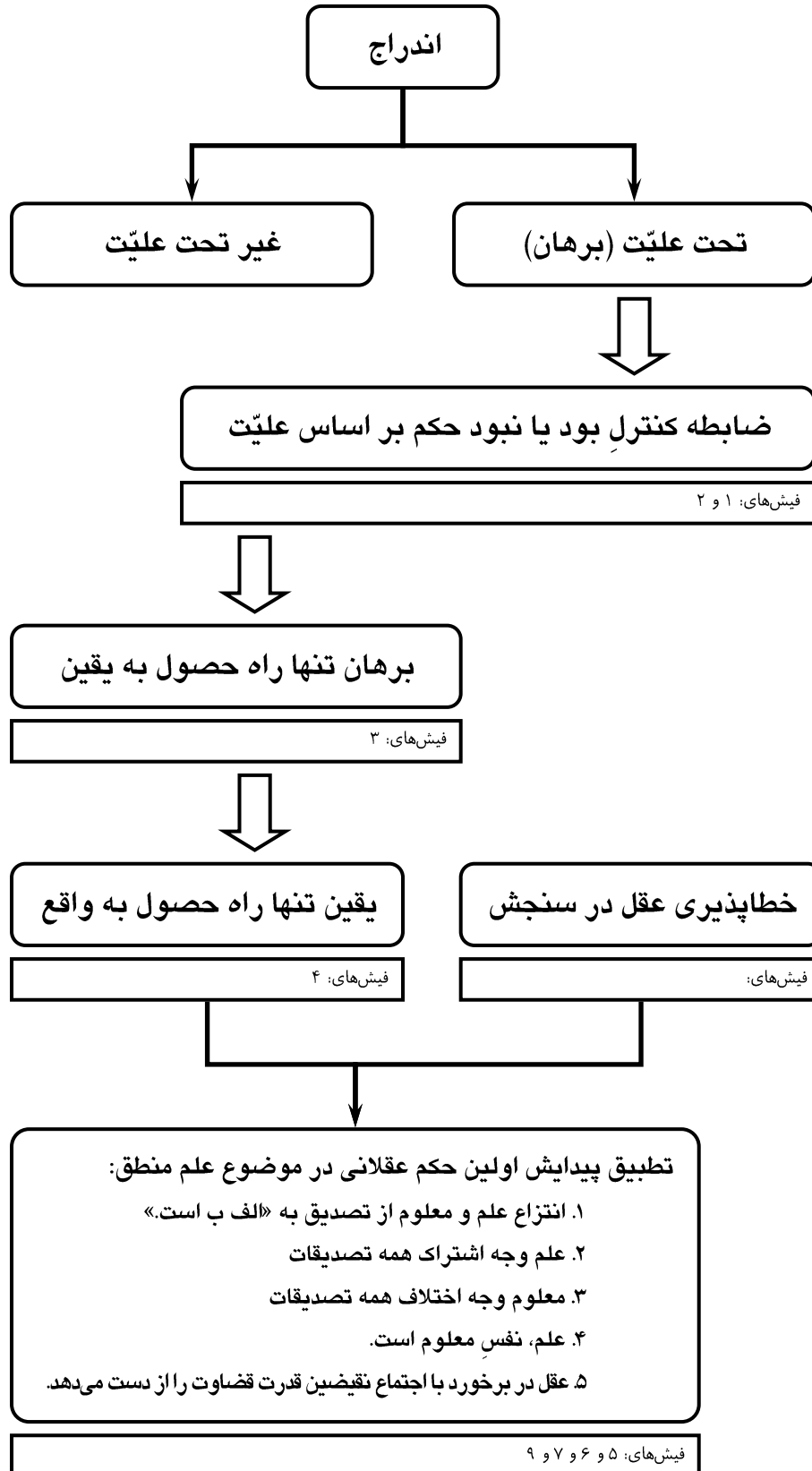
مکانیزم پیدایش حدّ معقول در معرفت‌شناسی منطق صوری

مکانیزم پیدایش حکم عقل در منطق صوری

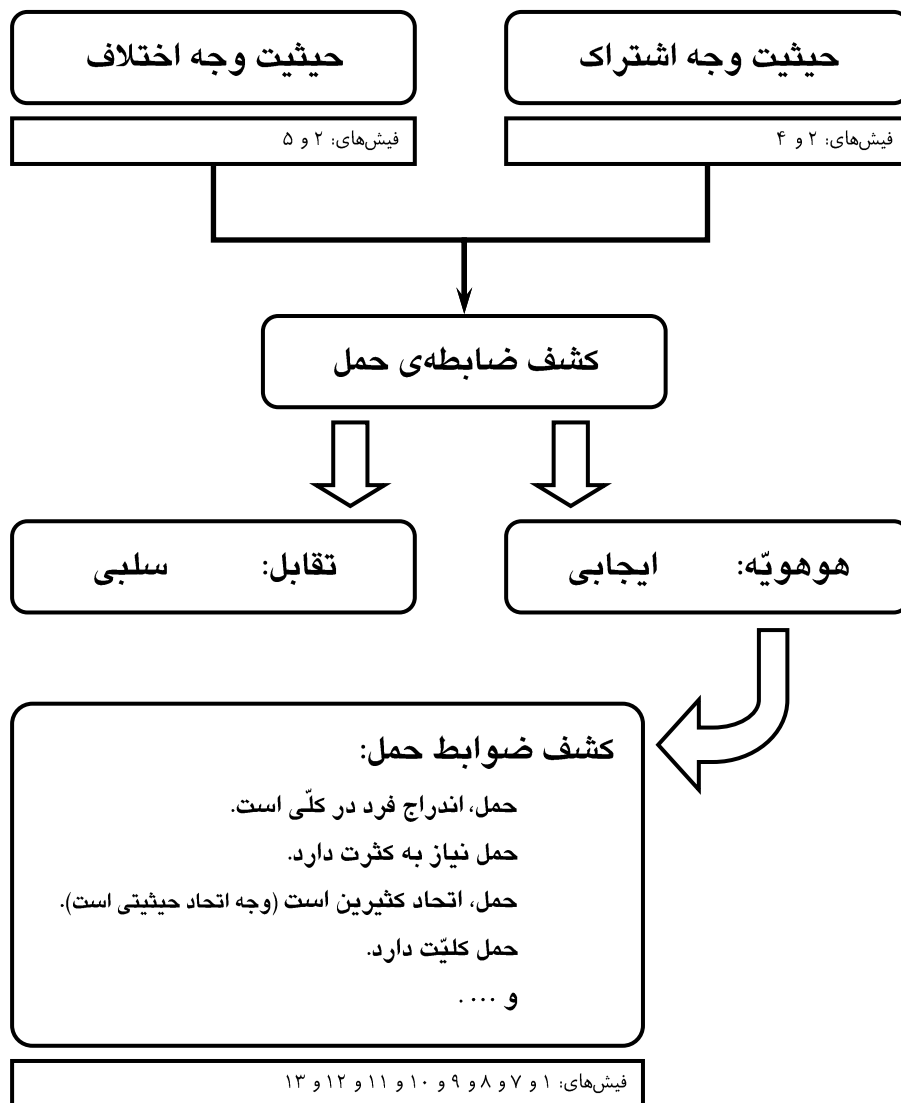

مکانیزم پیدایش معیار صحت سنجش عقلانی در منطق صوری

مکانیزم کشف ضابطه‌های حمل در منطق صوری

جدول شناخت شناسی منطبق صورتی

۱		۲		۴		۱		۲		۴		مراحل شناخت معمار شناخت								
تأثیر «فعالیت»		تأثیر «اتصال»		تأثیر «اثر»		آثار «اثر»		آثار «اثر»		آثار «اثر»										
۱	حسی	۲	حصولی	۴	حصولی	۱	حسی	۲	حصولی	۴	حصولی	۴								
۲۳۱	تأثیر حسی حقیقی «معرف» تعریف و تقسیم	۲۲۱	تأثیر حصولی حقیقی «حجت» کیفیات نظری برهانی تجربیات متواترات، حدسیات	۲۱۱	تأثیر حضوری حقیقی «عمل حضوری» حضور مجرد و ملموس	۲۳۱	تأثیر حسی حقیقی «حسیات» کیفیات استقرانی تام مشاهدات	۲۲۱	تأثیر حصولی حقیقی «اولیات» (فطریات) کیفیات بدیهی برهانی واجبات القبول	۲۱۱	تأثیر حضوری حقیقی «وجدانیات» کیفیات نفسانی		۱۳۱	آثار حسی حقیقی کیفیات صیتی	۱۲۱	آثار حصولی حقیقی عالم نفس الامری ماهوری	۱۱۱	آثار حضوری حقیقی عالم مجردات وجودی	حقیقی	
۲۳۲	تأثیر حسی اعتباری مسلمات برای تفاهم	۲۲۲	تأثیر حصولی اعتباری خطابه	۲۱۲	تأثیر حضوری اعتباری اعتبار تبعیت از علم	۲۳۲	تأثیر حسی حسی اعتباری مقبولات	۲۲۲	تأثیر حصولی حصولی اعتباری مفروضات	۲۱۲	تأثیر حضوری اعتباری خلفیات انفعالیات		۱۳۲	آثار حسی اعتباری مشهورات صرف مصلحت عمومی	۱۲۲	آثار حصولی اعتباری حفظ نظام اجتماعی مصلحت عمومی	۱۱۲	آثار حضوری اعتباری بقا انواع انسانی مصلحت عمومی		۲
۲۳۳	تأثیر حسی وهمی جدال	۲۲۳	تأثیر حصولی وهمی مغالطه	۲۱۳	تأثیر حضوری وهمی شعر	۲۳۳	تأثیر حسی وهمی مشبهات لفظی	۲۲۳	تأثیر حصولی وهمی مخيلات مشبهات معنوی	۲۱۳	تأثیر حضوری وهمی مخيلات وهمیات		۱۳۳	آثار حسی وهمی استقرانیات	۱۲۳	آثار حصولی وهمی ادبیات کفار	۱۱۳	آثار حضوری وهمی القائات شیاطین		
	تأثیر حسی وهمی جدال		تأثیر حصولی وهمی مغالطه		تأثیر حضوری وهمی شعر		تأثیر حسی وهمی مشبهات لفظی		تأثیر حصولی وهمی مخيلات مشبهات معنوی		تأثیر حضوری وهمی مخيلات وهمیات		آثار حسی وهمی استقرانیات		آثار حصولی وهمی ادبیات کفار		آثار حضوری وهمی القائات شیاطین	وهمی		

ویرایش دوم

استنباط قاعده مند

از کیفیت تولید

معرفت شناسی نه‌ایة الحکمة

بیان نموداری

سرپرست پژوهش تطبیقی: حجة الاسلام صدوق

شروع پژوهش: اردیبهشت ۱۳۸۰

پایان این مرحله: اردیبهشت ۱۳۸۱

با همکاری:

- مسئول گزارش: سید مهدی موشح
- مدیر اجرایی: روح الله صدوق
- ضبط جلسات: روح الله صدوق
- نمودارها: سید مهدی موشح
- تهیه ی متن گزارشات: علیرضا انجم شعاع
- مدیر جلسات بحث: روح الله صدوق
- تجزیه کنندگان فیش:
- مقدمه: روح الله صدوق
- مرحله ی ۱: روح الله صدوق
- مرحله ی ۳: علیرضا انجم شعاع
- مرحله ی ۵: علیرضا انجم شعاع
- مرحله ی ۷: سید مهدی موشح
- مرحله ی ۱۱: علیرضا انجم شعاع

مقدمه

جهت انجام این پژوهش مراحل ذیل طی شده است:

۱. مطالعه ی «اصول فلسفه و روش رئالیسم» مقاله های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ و ۹ که مرتبط با مباحث علم و معرفت می باشند.
۲. تجزیه ی مقالات ۳، ۴ و ۵ که موضوعاً بحث شناخت شناسی را متکفل اند.
۳. طراحی جداول گزارشی و تحلیلی منطق صوری و معرفت شناسی.
۴. انتخاب نه‌ایة الحکمة به عنوان متن پژوهش به جهت اعتبار علمی آن.
۵. انتخاب فصول روشی نه‌ایة (مقدمه و مراحل ۱، ۳، ۵، ۷ و ۱۱).
۶. تجزیه این مراحل و فصول به طور کامل.
۷. تقسیم فیش ها به سه دسته ی «تعریف، تقسیم و برهان».
۸. نوشتن «نوع، جنس و فصل» در تعاریف، «مقسّم، اقسام و حیثیت» در تقسیمات و «صغری، کبری و نتیجه» در براهین.
۹. جدا نمودن فیش های روشی از فیش های فلسفی.
۱۰. بحث بر روی تک تک فیش ها و تطبیق با جداول گزارشی.
۱۱. بهینه سازی جداول با فیش های یافته شده.

روش کار

روش تولید شده جهت پژوهش تطبیقی به قرار زیر می باشد:

۱. انتخاب متن مورد تأیید و قابل قبول جهت ارائه به دیگران.
۲. فیش زدن و انتخاب عنوان برای هر فیش.
۳. طبقه بندی فیش ها در سه سطح «تعریف، تقسیم و برهان».
۴. نوشتن «نوع، جنس و فصل» در تعاریف، «مقسّم، اقسام و حیثیّت» در تقسیمات و «صغری، کبری و نتیجه» در براهین.
۵. جدا کردن فیش های مرتبط با موضوع از فیش های غیر مرتبط.
۶. تنظیم «نظام تعاریف»، «نظام حیثیّات» و «نظام کبریات و صغریات».
۷. طبقه بندی گزاره های موجود در این سه دسته در سه سطح «اصلی، فرعی و تبعی» با توجه به «نوع» در تعاریف، «مقسّم» در حیثیّات و «موضوع» در کبریات و صغریات.
۸. جایگذاری عناوین اصلی (که عناوین فرعی و تبعی تحت آن ها قرار دارند) در جدول ۲۷ خانه ای به عنوان جدول گزارش.
۹. تحلیل عناوین و گزاره های به دست آمده از این گزارشات و ارائه ی جدول نقد و نقض.

مکانیزم پیدایش مبنا و معیار صحت در معرفت‌شناسی منطقی صوری اصالت شیئی (وجود یا ماهیت)

۱

انحصار نسبت اندراجی به عنوان حدّ معقول منطق صوری

پیدایش تصورات بر اساس علیت

۳ و ۲

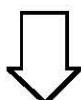
عقل در برخورد با واقعیت دو حیثیت وجود و ماهیت را انتزاع می‌کند.

فعل اول:

ماده‌سازی (اعتبار عقل)

وجه اشتراك   وجه اختلاف

یا عقل در برخورد با ماهیت دو حیثیت جنس و فصل را انتزاع می‌کند.

۴

کشف ضابطه برای حکم دادن در منطق صوری.

ضابطه حمل: ۱- وجه اتحاد

۲- وجه اختلاف

تصدیق عقلانی بر اساس علیت

۵

عقل حکم می‌دهد:

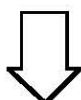
ماهیت وجود نیست. { جمع نشدن بالاجمال = تقابل
وجود ماهیت نیست.

واقعیت ماهیت است. { جمع شدن بالاجمال = هوهویّه
واقعیت وجود است.

یا جنس فصل نیست. { جمع نشدن بالاجمال = تقابل
فصل جنس نیست.

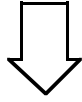
ماهیت جنس است. { جمع شدن بالاجمال = هوهویّه
ماهیت فصل است.

فعل دوم:
صورت بندی

۶

عقل برای جلوگیری از خطا معیار صحّت در سنجش می دهد، که
یقین تبدیل به شك نشود.
بدین ترتیب نسبت بین سنجش و حالت ملاحظه شده است.

۷

تقسیم قضایای منطقی از حیث افراد

۸

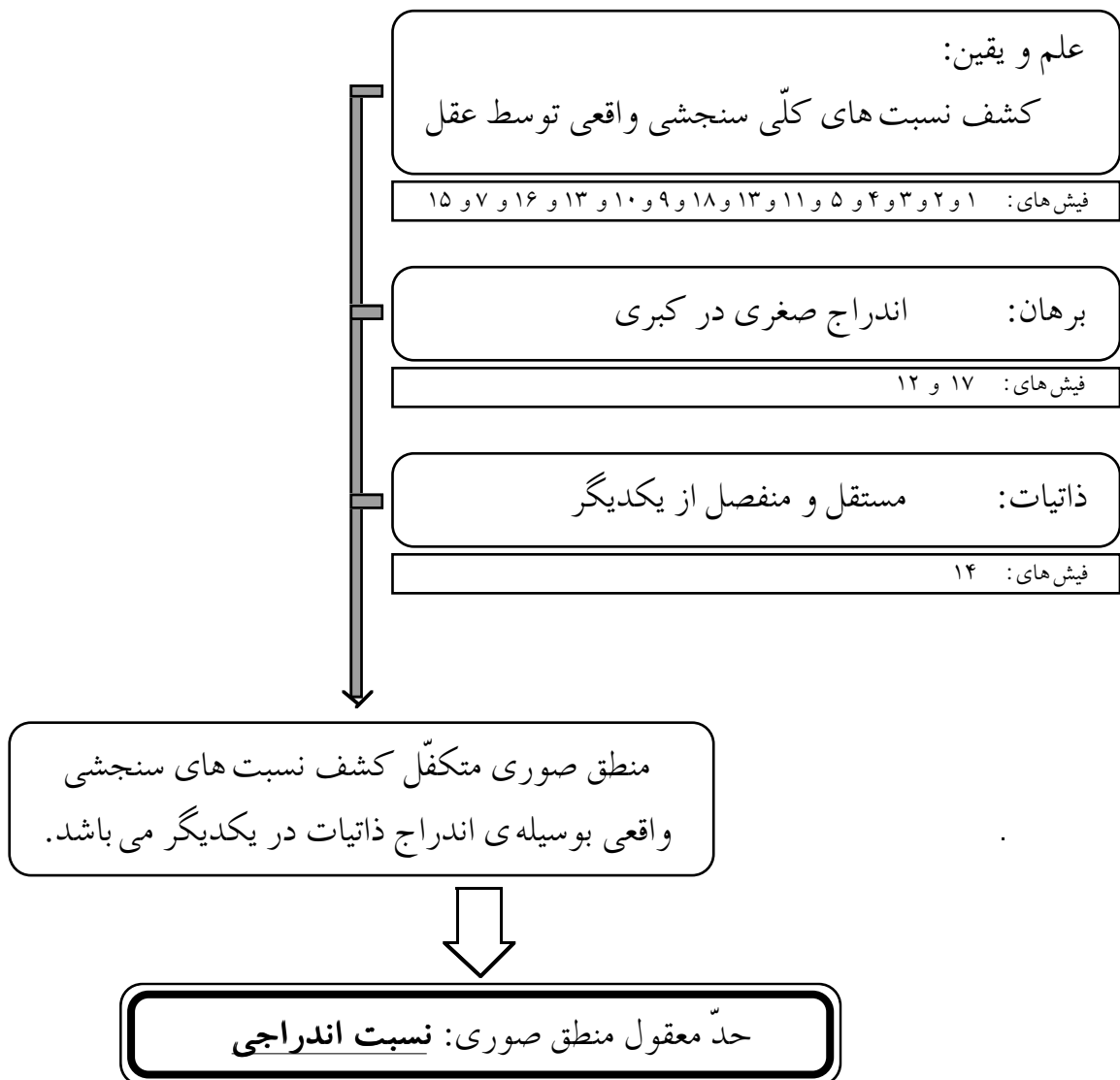
تقسیم قضایای منطقی از حیث صورت حمل

۹

تقسیم قضایای منطقی از حیث ماده ی حمل

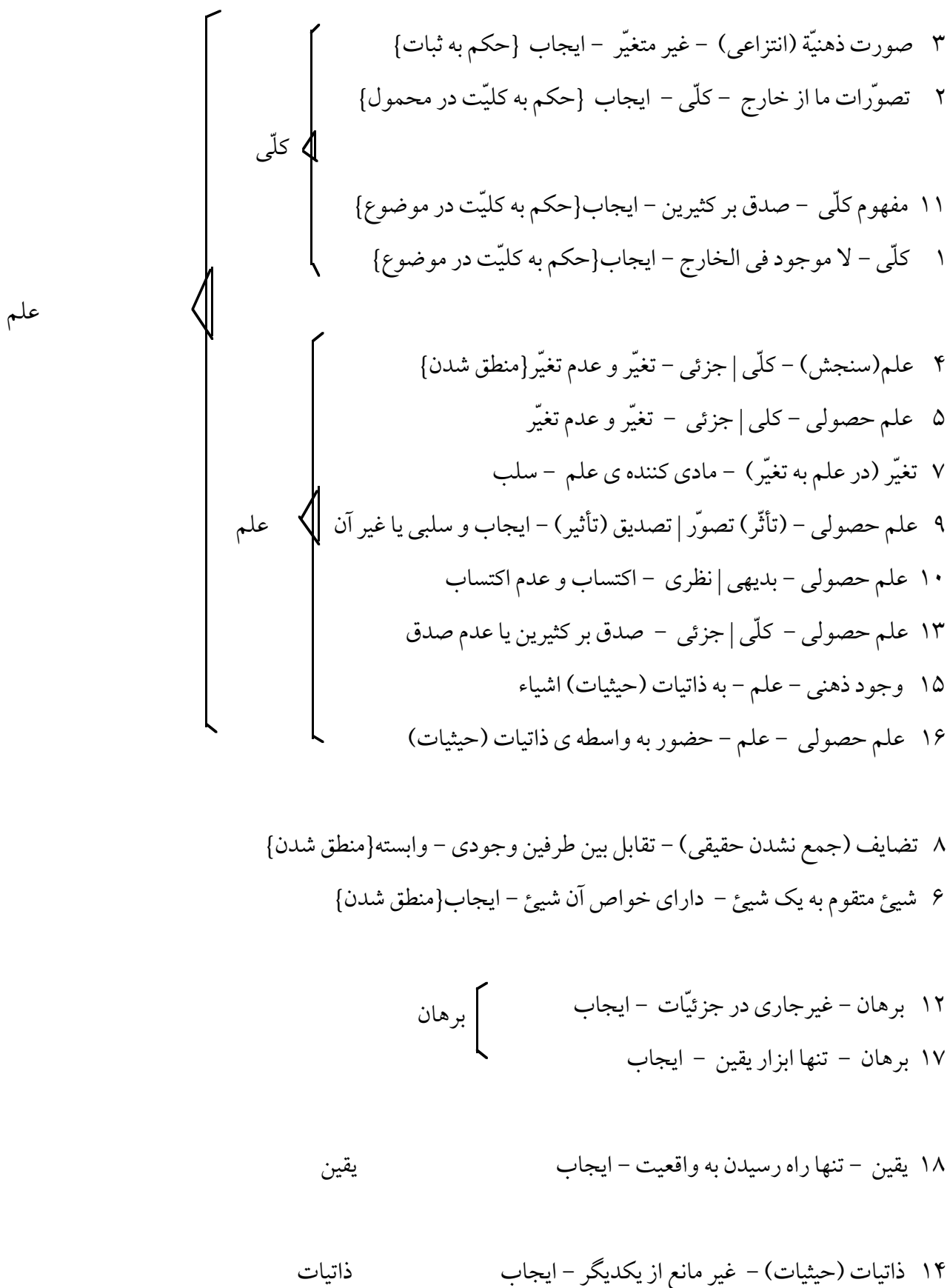

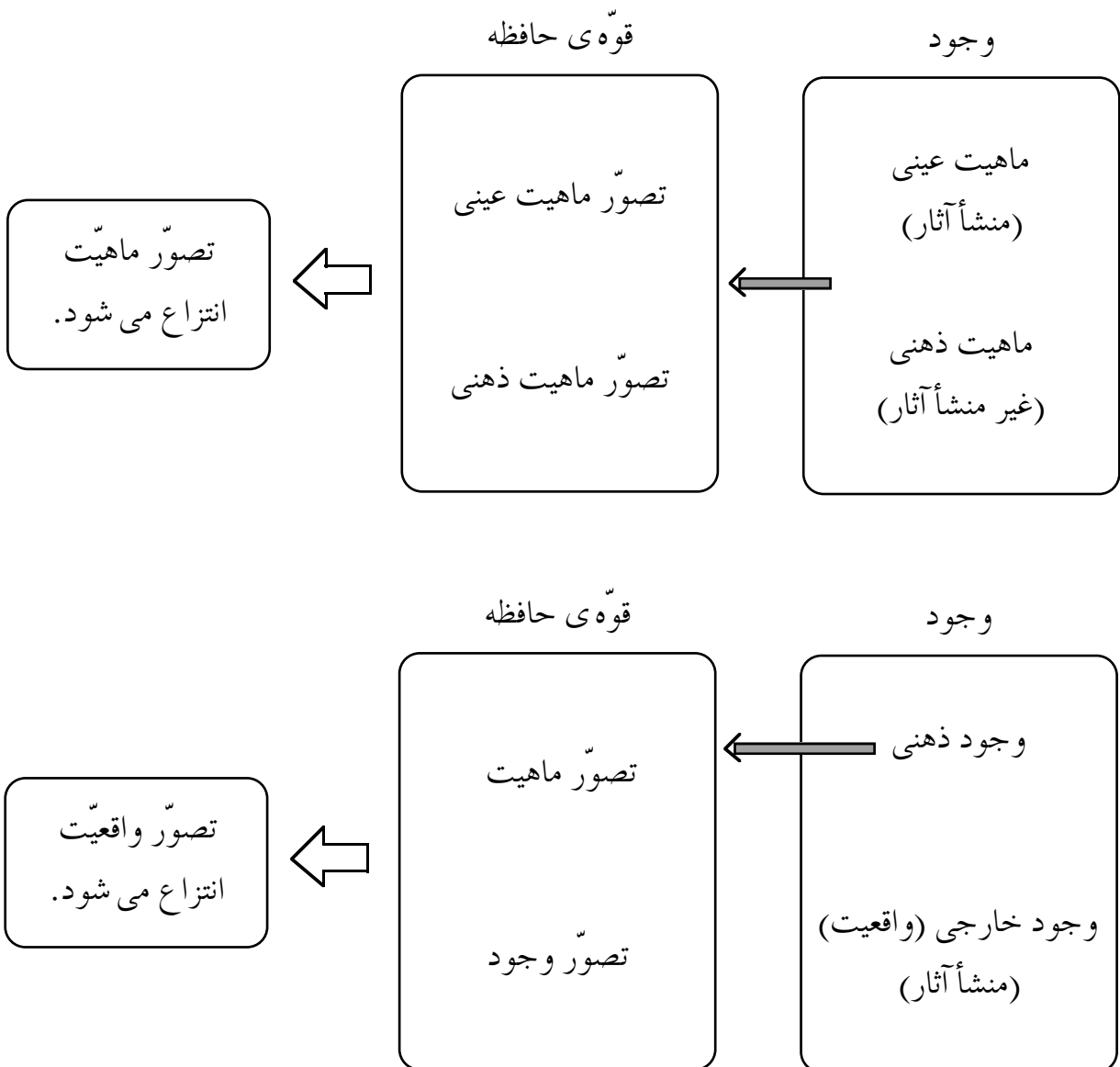

تحلیل منطق صوری (نهایه الحکمه) - گزارش ۱

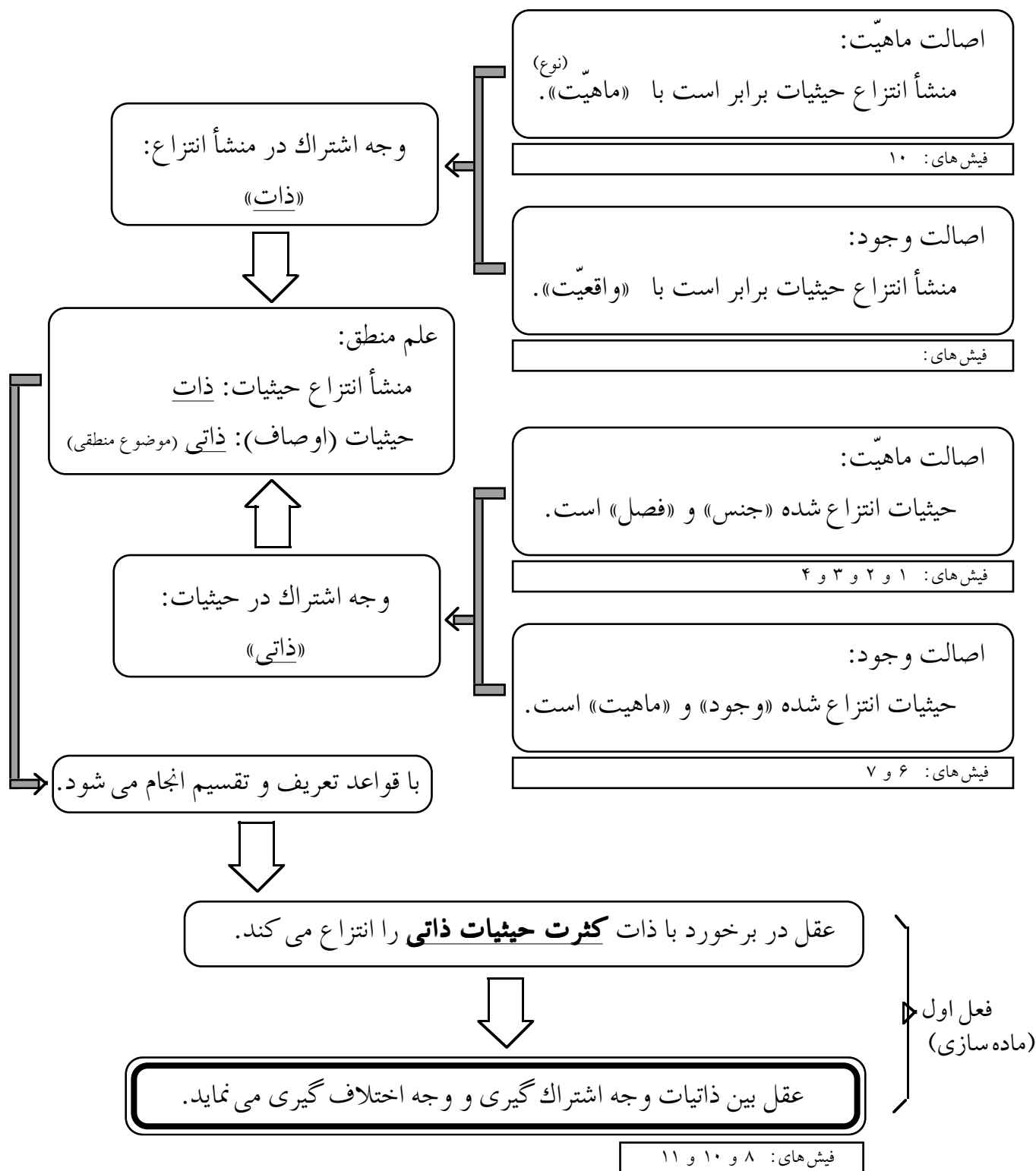
ایجاب {تعریف کلی}	لا موجود فی الخارج	کلی	ک	۵-۳	۱
ایجاب	کلی	(بعض) تصوّرات ما از خارج	ص	۵-۳	۲
ایجاب	غیر متغیّر	صورت ذهنیّه (انتزاعی)	ک	۱۷	۳
تغیّر و عدم تغیّر {منطق شدن}	کلی جزئی	علم (سنجش)	ق	۳۸-۱۱	۴
تغیّر و عدم تغیّر	کلی جزئی	علم حصولی	ق	۳۶-۱۱	۵
ایجاب {منطق شدن}	دارای خواص آن شیء	شیء متقوم به یک شیء	ک	-۱۱	۶
سلب	مادی کننده ی علم	تغیّر (در علم به تغیر)	ک	۳۷-۱۱	۷
وابسته {منطق شدن}	تقابلی که طرفین وجودی	تضایف (جمع نشدن حقیقی)	ت	۳۹-۷	۸
ایجاب و سلبی یا غیر آن	(تأثر) تصوّر تصدیق (تأثیر)	علم حصولی	ق	۴۳-۱۱	۹
اکتساب و عدم اکتساب	بدیهی نظری	علم حصولی	ق	۴۵-۱۱	۱۰
ایجاب {اندراج حاکم بر	صدق بر کثیرین	مفهوم کلی	ک	۱۸	۱۱
{حمل}					
ایجاب	غیر جاری در جزئیات	برهان	ص	۴-م	۱۲
صدق بر کثیرین یا عدم صدق	کلی جزئی	علم حصولی	ق	۲۸-۱۱	۱۳
ایجاب	غیر مانع از یکدیگر	ذاتیات (حیثیات)	ک	۶۳-۱۱	۱۴
به ذاتیات (حیثیات) اشیاء	علم	وجود ذهنی	ت	۱-۳	۱۵
حضور به واسطه ی ذاتیات	علم	علم حصولی	ت	۲-۱۱	۱۶
(حیثیات)					

کیفیت تبدیل گزارشی به نمودار - گزارشی ۱

مکانیزم پیدایش حیثیات به وسیله‌ی
وجه اشتراك گیري و وجه اختلاف گیري عقلانی

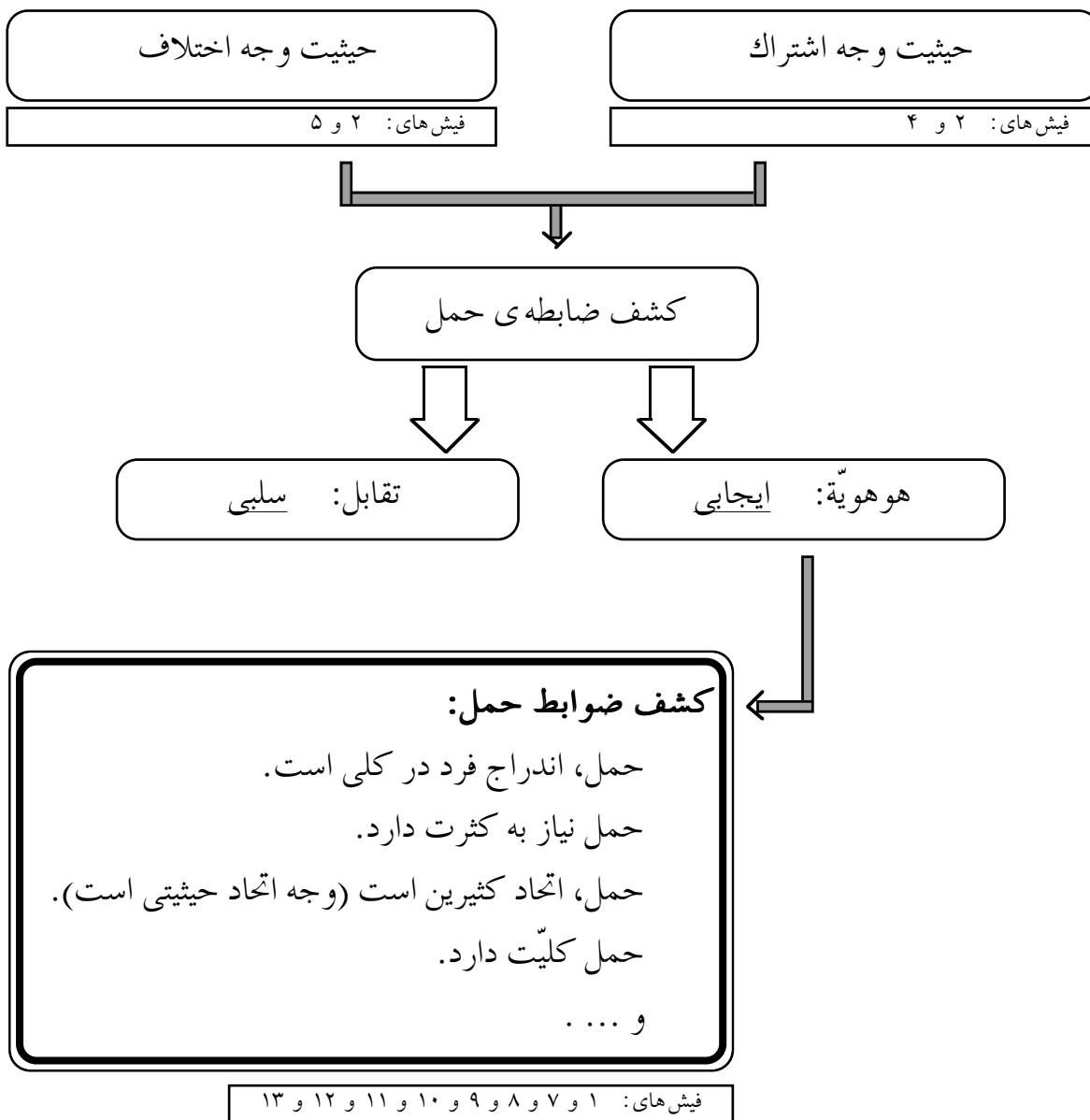

تحلیل منطق صوری (نهایة الحکمة) - گزارش ۳

۱	۵-۵۷ ك	نوعیت نوع	محفوظ به فصل	ایجاب {فصل معرف وجه اختلاف است}
				{موضوع در اصالت ماهیت است}
۲	۵-۳۶ ت	جنس	ذاتی	مشترك در چند نوع {اصالت ماهیت}
۳	۵-۳۶ ت	فصل	ذاتی	مختص یک نوع {اصالت ماهیت}
۴	۵-۵۴ ت	فصل منطقی	حیثیت	اخص و اعرف {اصالت ماهیت}
۵	۵-۵۶ ص	فصل اشتقاقی	تمام حیثیت نوع (جمع کمی فصل منطقی)	ایجاب {تحت قبلی تحلیل دارد}
۶	۱۱-۳ ق	وجود	ذهنی خارجی	ترتب و عدم ترتب آثار {اصالت وجود}
۷	۷-۴۹ ص	نسبت وحدت (وجه اشتراك) به وجود	تساوی	ایجاب {اصالت وجود}
				{وحدت فلسفی یا منطقی؟! وحدت منطقی وجه اشتراك است. مراجعه به فیش}
۸	۵-۳۰ ك	ثبوت ذاتی برای ذات	ضروری	ایجاب {پیدایش تصورات براساس علیت}
				{ضرورت: قانونی حاکم بر شیئی در نفس الامر است. کشف علیت پایینی}
۹	۵-۳۲ ك	ثبوت ذاتی	مقدم بر ثبوت ذات	ایجاب
				{یعنی تعریف به آثار می دهید و تا آثار نیاید به اثر پی نمی بریم. جنس و فصل آثارند. کشف علیت بالایی}
۱۰	۵-۳۴ ك	ذاتی	انتزاع شده از ذات	ایجاب
				{جنس و فصل دو حیثیت انتزاع شده هستند، در اصالت ماهیت}
۱۱	۱۱-۶۳ ك	ذاتیات (حیثیات)	غیر مانع از یکدیگر	ایجاب
				{ذاتی حیثیتی است که از نوع انتزاع می شود}
۱۲	۷-۵ ص	کلی وجود	بسیط	ایجاب
۱۳	۶-م ك	وجود	عام ترین مفهوم	ایجاب {بر مبنای اصالت وجود}

کیفیت تبدیل گزارشی به نمودار - گزارشی ۳

- ۱ نوعیت نوع - محفوظ به فصل - ایجاب
- ۲ جنس - ذاتی - مشترك در چند نوع
- ۳ فصل - ذاتی - مختص یک نوع
- ۴ فصل منطقی - حیثیت - اخص و اعرف
- ۵ فصل اشتقاقی - تمام حیثیت نوع - ایجاب
- ۶ وجود - ذهنی | خارجی - ترتب و عدم ترتب آثار
- ۷ نسبت وحدت به وجود - تساوی - ایجاب
- ۸ ثبوت ذاتی برای ذات - ضروری - ایجاب
- ۹ ثبوت ذاتی - مقدم بر ثبوت ذات - ایجاب
- ۱۰ ذاتی - انتزاع شده از ذات - ایجاب
- ۱۱ ذاتیات (حیثیات) - غیر مانع از یکدیگر - ایجاب
- ۱۲ کلی وجود - بسیط - ایجاب
- ۱۳ وجود - عام ترین مفهوم - ایجاب

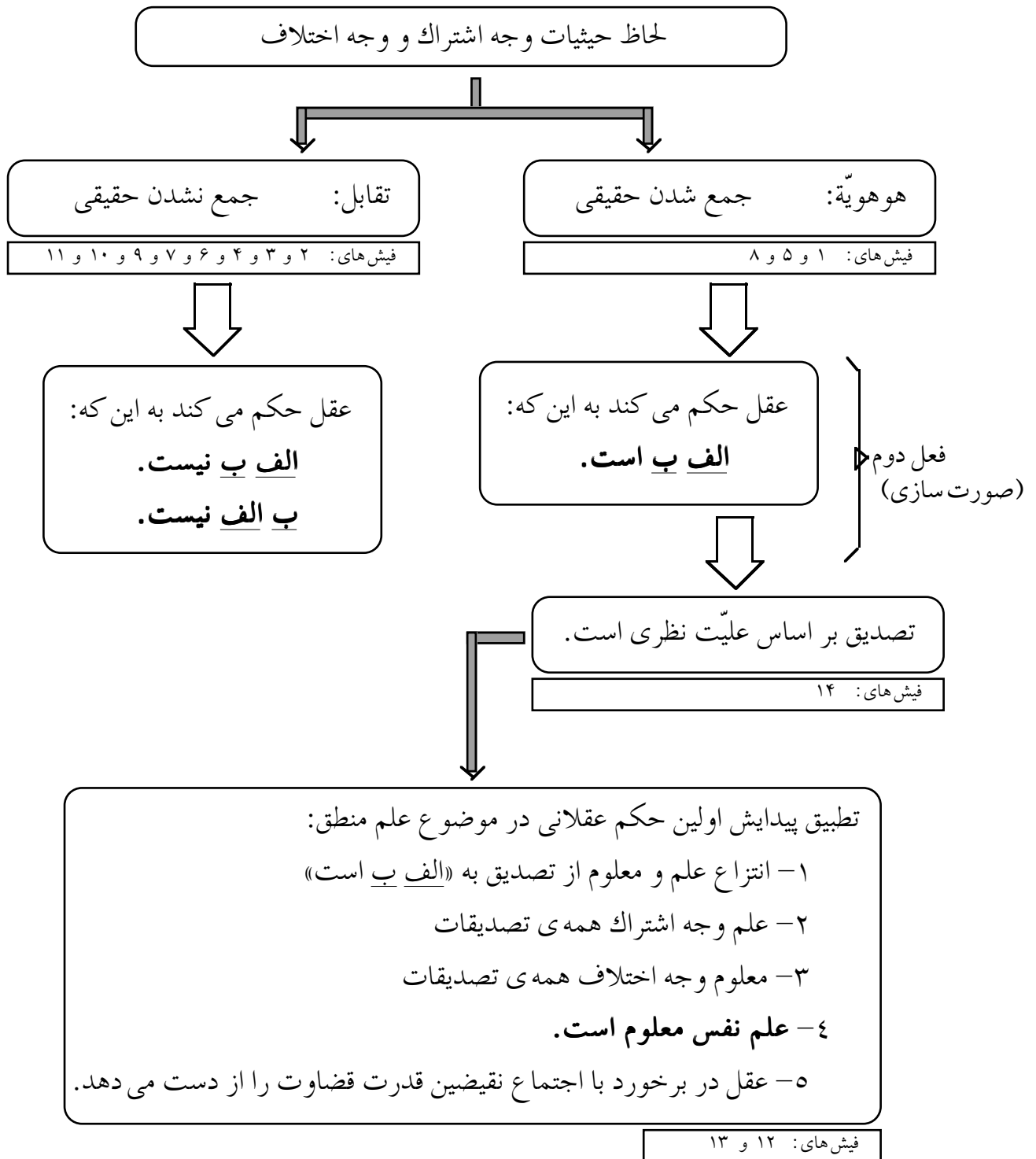

تحلیل منطق صوری (نهایه الحکمه) - گزارش ۲

۱	۷-۹ و ص	حمل	حکم به اتحاد مختلفین از یک حیث	ایجاب
۲	۷-۹ ک	حمل مفاهیم (هوهویه)	دارای وجه اتحاد و وجه اختلاف	ایجاب
۳	۵-۶۷ ک	وجود ناعتی (مانند فصول)	بدون ماهیت	ایجاب {معنی حیثیت، حیثیت بسیط است}
۴	۷-۳ ت	واحد (وحدت)	قابلیت انتزاع	غیر قابل تقسیم {وجه اتحاد}
۵	۷-۳ ت	کثیر (کثرت)	قابلیت انتزاع	قابل تقسیم {وجه اختلاف}
۶	۵-۶۶ ص	فصل	بسیط (بدون جنس و فصل)	ایجاب
۷	۱۱-۳ ۱۸ ک	مفهوم کلی	صدق بر کثیرین	ایجاب
۸	۷-۹ ک	اتحاد ماهیات بدون کثرت	بی معنا	ایجاب
۹	۱۱-۱۷ ک	اتحاد بدون کثرت	غیر قابل صدق	ایجاب
۱۰	۵-۱۳ ت	کلیت	اشترک افراد	در حیثیت (انتزاع)
۱۱	۴-م ص	برهان	غیر جاری در جزئیات	ایجاب
۱۲	۷-۱۱ ت	حمل	اتحاد: اندراج فرد در کلی	اختلاف حیثیتی
۱۳	۵-۳۴ ک	نسبت ذاتی و ذات	حمل اولی (وجه اتحاد: اندراج فرد در کلیت ذاتی)	ایجاب
۱۴	۱-۳ ت	وجود ذهنی	علم	به حیثیات اشیاء
۱۵	۱۱-۲ ت	علم حصولی	علم	حضور به واسطه ی حیثیات

کیفیت تبدیل گزارش به نمودار - گزارش ۲

- ۱ حمل - حکم به اتحاد مختلفین از یک حیث - ایجاب
- ۲ حمل مفاهیم (هوهویة) - دارای وجه اتحاد و وجه اختلاف - ایجاب
- ۳ وجود ناعتی (مانند فصول) - بدون ماهیت - ایجاب
- ۴ واحد (وحدت) - قابلیت انتزاع - غیر قابل تقسیم
- ۵ کثیر (کثرت) - قابلیت انتزاع - قابل تقسیم
- ۶ فصل - بسیط (بدون جنس و فصل) - ایجاب
- ۷ مفهوم کلی - صدق بر کثیرین - ایجاب
- ۸ اتحاد ماهیات بدون کثرت - بی معنا - ایجاب
- ۹ اتحاد بدون کثرت - غیر قابل صدق - ایجاب
- ۱۰ کلیت - اشتراك افراد - در حیثیت (انتزاع)
- ۱۱ برهان - غیر جاری در جزئیات - ایجاب
- ۱۲ حمل - اتحاد: اندراج فرد در کلی - اختلاف حیثیتی
- ۱۳ نسبت ذاتی و ذات - حمل اولی (وجه اتحاد: اندراج فرد در کلیت ذاتی) - ایجاب
- ۱۴ وجود ذهنی - علم - به حیثیات اشیاء
- ۱۵ علم حصولی - علم - حضور به واسطه ی حیثیات

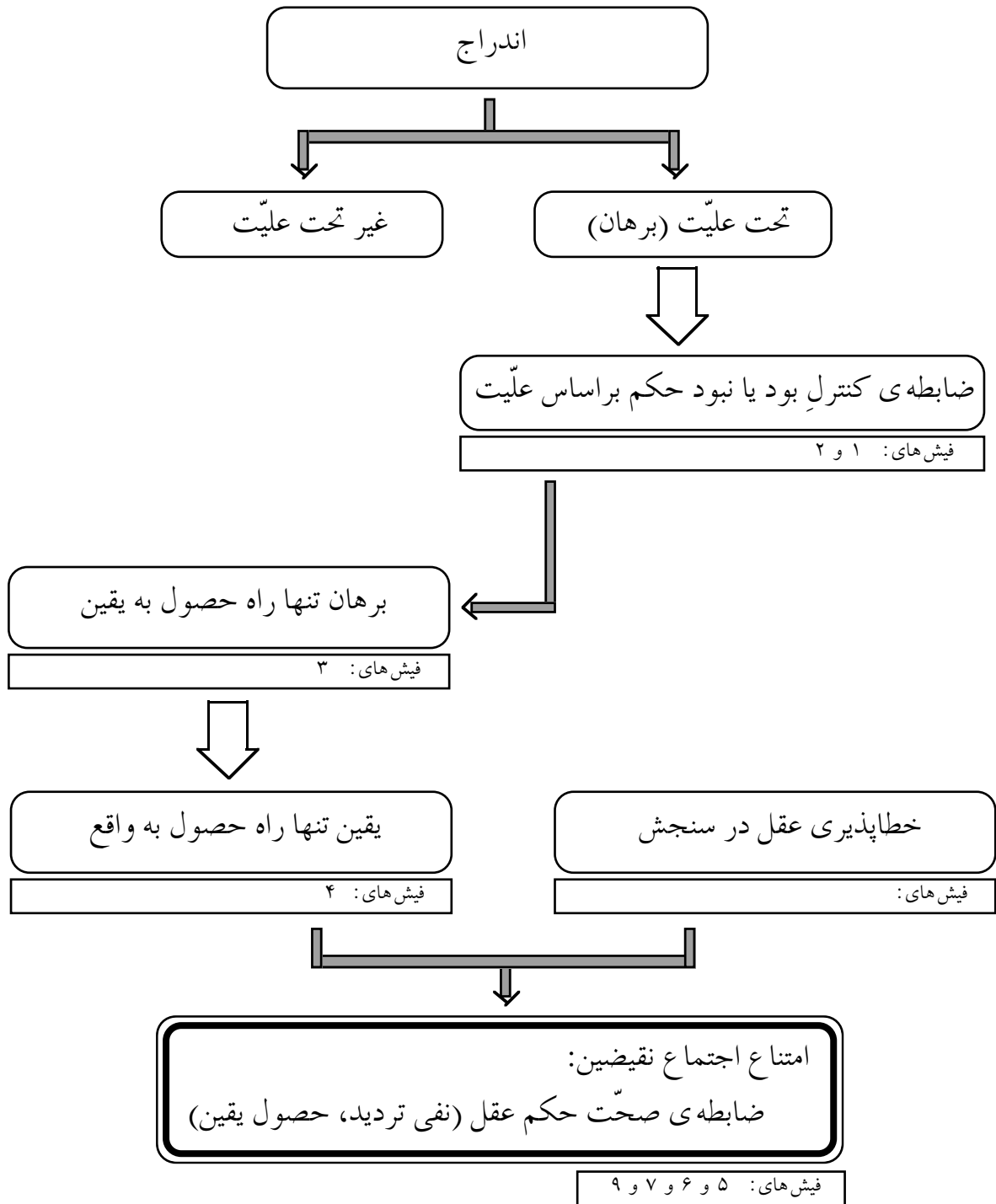

تحلیل منطق صوری (نهایة الحکمة) - گزارش ۵

۱	۸-۷	ت	هوهویه (جمع شدن حقیقی)	حمل بالاتحاد (بالتطابق)	کشف وحدت حیثیت
۲	۳۰-۷	ت	تقابل (جمع نشدن حقیقی)	سلب حمل کلی	کشف کثرت حیثیت
۳	۲۱-۳	ک	اجتماع نقیضین هنگام اختلاف حیثیت	جایز	ایجاب {بر مبنای اصالت وجود}
۴	۴۹-۷	ص	بین واحد (وجه اشتراک) و کثیر (وجه اختلاف)	تقابل ذاتی	سلب {همان قبلی}
۵	۵۵-۱۱	ک	فقط در دو ماهیت (کلیت)	امکان تطابق	ایجاب
۶	۵۸-۵	ک	فصل	غیر مندرج تحت جنسش	ایجاب {فصل جنس نیست}
۷	۶۰-۵	ک	نسبت جنس و فصل	امتناع حمل اولی	ایجاب
۸	۷۳-۵	ص	نسبت نوع به جنس یا فصل	حمل اولی	ایجاب
{ هر سه متعلق به اصالت ماهیت می باشند }					
۹	۳۲-۷	ق	تقابل وجود و عدمی	تناقض عدم و ملکه	نسبی یا مطلق {۱-۲-۳-۱}
۱۰	۳۶-۷	ت	تناقض (جمع نشدن حقیقی)	تقابلی که طرفین وجودی و عدمی	مطلق {۱-۲-۳-۱}
۱۱	۳۸-۷	ت	عدم و ملکه (جمع نشدن حقیقی)	تقابلی که طرفین وجودی و عدمی	نسبی {۱-۲-۳-۱}
۱۲	۶۱-۱۱	ک	علم	بعینه مطابق معلوم	ایجاب
۱۳	۶۶-۱۱	ص	علم	متحد با معلوم به نحو اتحاد وجود و ماهیت	ایجاب
{ دو عنوان فوق : تطبیق کلی واقعی به کلی علم، ربطی به بحث ندارد }					
۱۴	۵۷-۱۱	ک	تصدیق بدون مقدمات ضروری	بدون برهان	ایجاب

کیفیت تبدیل گزارشی به نمودار = گزارشی ۵

- ۱ هو هویة (جمع شدن حقیقی) - حمل بالاتحاد (بالتطابق) - کشف وحدت حیثیت
- ۲ تقابل (جمع نشدن حقیقی) - سلب حمل کلی - کشف کثرت حیثیت
- ۳ اجتماع نقیضین هنگام اختلاف حیثیت - جایز - ایجاب
- ۴ بین واحد (وجه اشتراك) و کثیر (وجه اختلاف) - تقابل ذاتی - سلب
- ۵ فقط در دو ماهیت (کلیت) - امکان تطابق - ایجاب
- ۶ فصل - غیر مندرج تحت جنسش - ایجاب
- ۷ نسبت جنس و فصل - امتناع حمل اولی - ایجاب
- ۸ نسبت نوع به جنس یا فصل - حمل اولی - ایجاب
- ۹ تقابل وجود و عدمی - تناقض | عدم و ملکه - نسبی یا مطلق
- ۱۰ تناقض - تقابلی که طرفین وجودی و عدمی - مطلق
- ۱۱ عدم و ملکه - تقابلی که طرفین وجودی و عدمی - نسبی
- ۱۲ علم - بعینه مطابق معلوم - ایجاب
- ۱۳ علم - متحد با معلوم به نحو اتحاد وجود و ماهیت - ایجاب
- ۱۴ تصدیق بدون مقدمات ضروری - بدون برهان - ایجاب

تحليل منطق صوري (نهایة الحکمة) - گزارش ۶

ایجاب	متوقف بر علم به کذب نقيض	علم به یک قضیه	ص	۳۷-۷	۱
ایجاب	صادق	نقيض قضیه ی کاذب	ك	۱۰-۳	۲
ایجاب	تنها ابزار یقین	برهان	ك	۳-م	۳
ایجاب	تنها راه رسیدن به واقعیت	یقین	ص	۳-م	۴
ایجاب	محال	اجتماع نقيضین (شیء)	ك	۳۶-۷	۵
ایجاب	محال	ارتفاع نقيضین (شیء)	ك	۳۶-۷	۶
ایجاب	محال	اجتماع مثلین	ك	۴-۱۱	۷
ایجاب {معیار صحت}	باطل	سفسطه (عدم تغایر)	ك	۹-۳	۸
ایجاب	محال	اجتماع نقيضین	ك	۲-م	۹

کیفیت تبدیل گزارش به نمودار - گزارش ۶

۱ علم به یک قضیه - متوقف بر علم به کذب نقیض - ایجاب

۲ نقیض قضیه ی کاذب - صادق - ایجاب

۳ برهان - تنها ابزار یقین - ایجاب

۴ یقین - تنها راه رسیدن به واقعیت - ایجاب

۵ اجتماع نقیضین (شیء) - محال - ایجاب

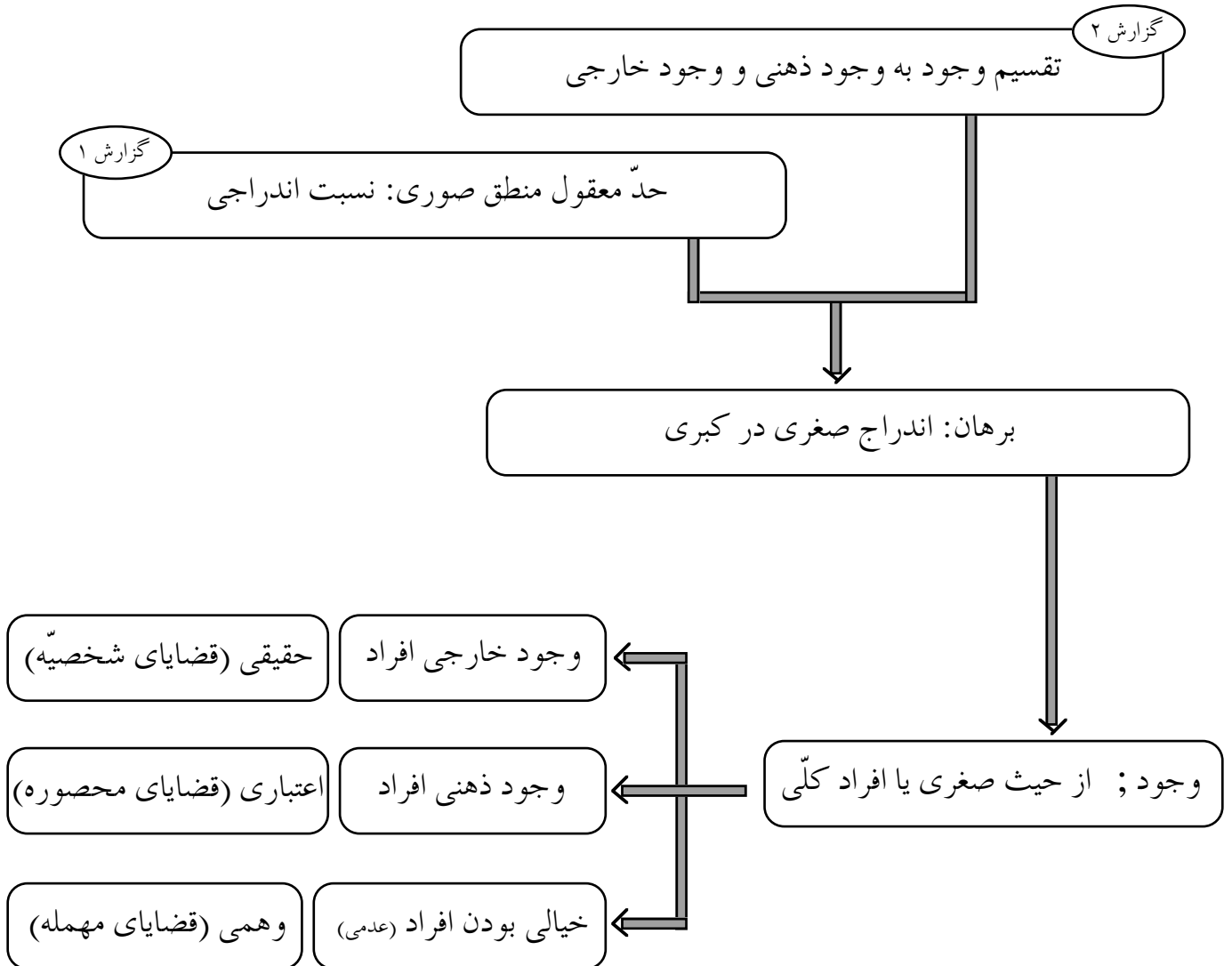
۶ ارتفاع نقیضین (شیء) - محال - ایجاب

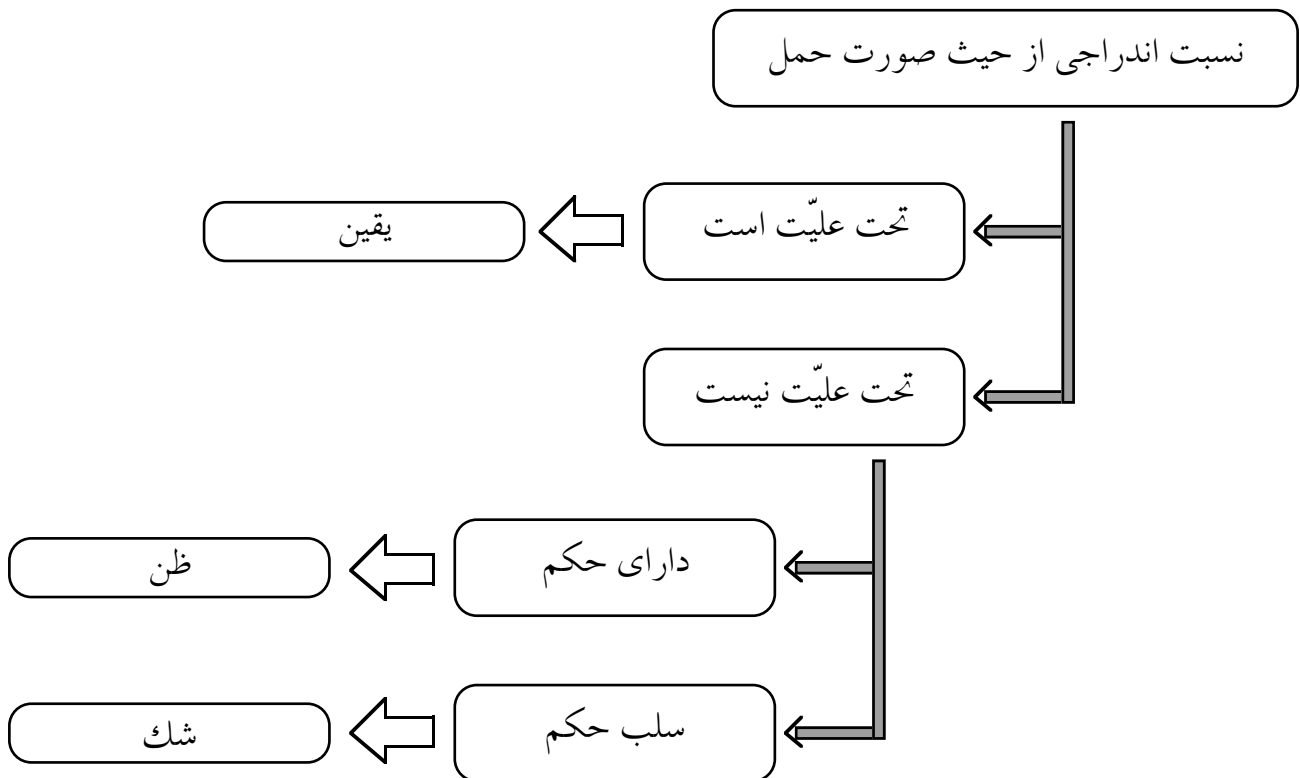
۷ اجتماع مثلین - محال - ایجاب

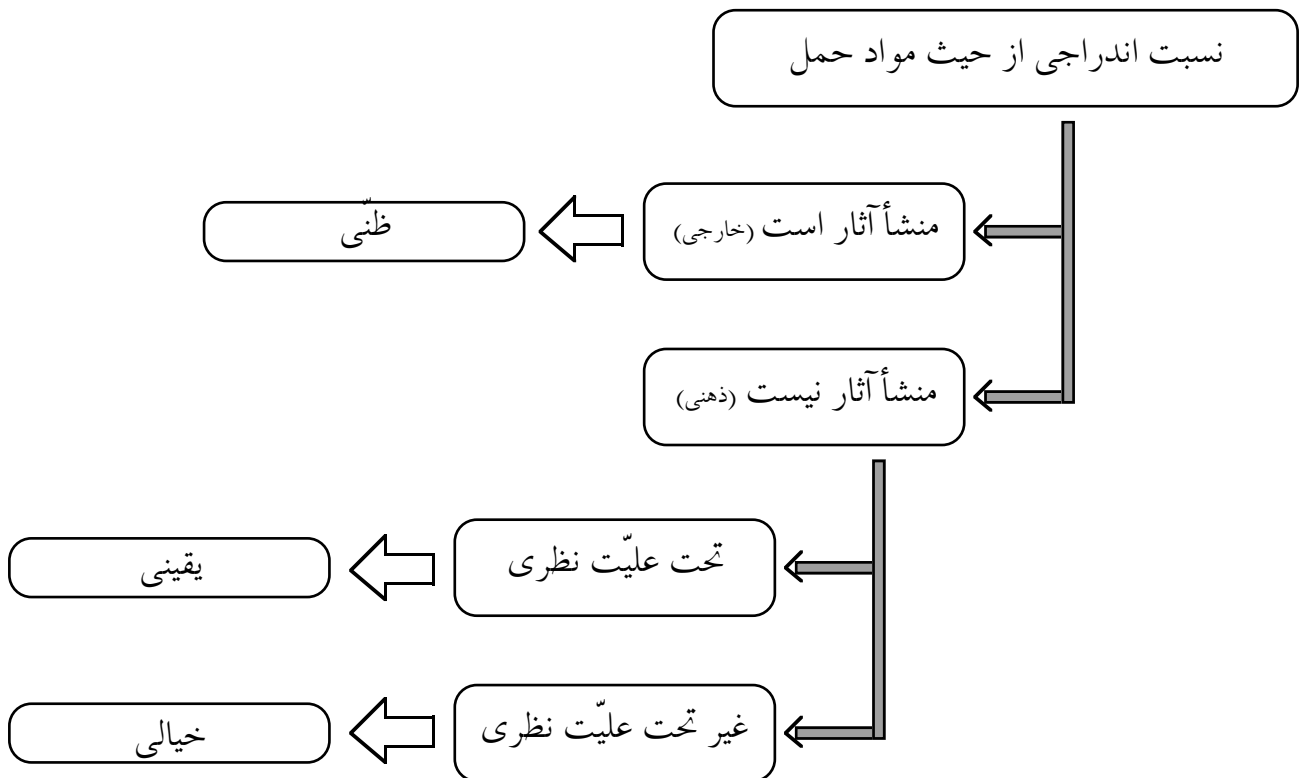
۸ سفسطه - باطل - ایجاب

۹ اجتماع نقیضین - محال - ایجاب

عنوان کلی: ریشه‌های پیدایش خطاء، در منطق صوری

استاد: حجه الاسلام والمسلمین صدوق

تاریخ جلسه: شنبه ۱۳۸۳/۱۰/۵، ج ۱۱

موضوع؛

الف: نفی اطلاقِ خاصیت الزام، اقناع و اسکات برهان منطقی

ب: عدم نیاز به منطق و نفی خطاپذیری عقل براساس تعریف علم (به کیف نفس) در دو مبنای اصالت وجود و اصالت ماهیت

۱. برای شخص خاصم (دسته‌ای خاص از سوفسطائیان) اسکات شدن، امری بی معنی است، بلکه او نیازمند الزام می‌باشد. یعنی باید بسیاری از سوفسطائیان مورد الزام قرار گیرند.
۲. دسته‌ای از سوفسطائیان که منکر علم و دشمن آن می‌باشند باید بر مبنای عقل عملی و اختیار با آنها برخورد شود نه با استدلال برخواسته از عقل نظری! لذا نسبت به این دسته از سوفسطائیان برهان منطقی کارآمد نیست.
۳. برای دوستان علم نیز مانند فیلسوفان اصالت وجود و اصالت ماهیت، برهان منطقی الزام آور نیست، زیرا اگر این الزام وجود می‌داشت نباید دو مبنا نسبت به درک از واقعیت وجود داشته باشد. علت این امر نیز آن است که این دو دسته از فیلسوفان دارای دو نوع گزینش نسبت به مبادی و مواد استدلال (که برخواسته از جهت انتخاب و اختیار حیثی و بالآثار آنها است) می‌باشند؛ البته آنچه در عمل اتفاق افتاده، چیزی بیش از جدال بین این دو نگرش نبوده است. از دیدگاه ما «حقیقت»، نه ماهیت است و نه وجود! بلکه مخلوقیت و حرکت و ترکب و در نهایت تولی و ولایت است.
۴. برهان منطقی علاوه بر آنکه در موارد فوق در اسکات و الزام نمودن، دارای نقصان می‌باشد در خاصیت اقناع نمودن نفس نیز دارای مشکلاتی است. آیا اقناع نفس برخواسته از علم حصولی است؟ چرا اقناع به قید نفس آورده شده است نه قید ذهن یا عقل؟ اساساً تعریف از علم در منطق صوری به «حضور عند النفس» معنا می‌شود. که در این صورت هر چیزی که کیف نفس شود، بدان علم گفته می‌شود. حال در مبنای اصالت وجود این کیف نفس به وجود و در اصالت ماهیت این کیف نفس به ماهیت منتهی می‌شود. اما در این اقناع نفس (یا همان کیفی که در نزد نفس حاضر است) جایگاهی برای خطا نیز وجود دارد؟ در مبنای اصالت وجود که علم حصولی را به علم حضوری وجوداً معنا می‌شود، کیفیت امری اضطراری و عدمی شده و به تعبیر دیگر کیفیت چیزی بیش از اعتبار عقل نیست! در این صورت کیف نفس به معنای صورت و تحدید (عند العقل یا اثر آن در روح و نفس) امری اعتباری می‌شود. لذا اگر علم امری عدمی باشد در این صورت هرگز کیفیتی حاضر در نفس و عقل نخواهد بود، چرا که عدم از اساس کیفیت بردار نیست! اما لو سلم که بر مبنای اصالت وجود کیف نفس، امری اعتباری و عدمی نباشد، این مبنا ناچار

است که این مقوله را بر اساس مبحث و قاعده کلی «وحدت و کثرت تشکیکی» مورد تحلیل قرار دهد؛ که این قاعده نیز ناتوان از تعریف رتبه و اختلاف و تقوم ماهیت و وجود است. بنابراین بر حسب مبنای اصالت وجود تصرف و کثرت جدیدی در منطق به تبع، در تعریف علم صورت نگرفته و تنها در مقام جدال با دشمنان مفید می‌باشد. اما در مبنای اصالت ماهیت کیف نفس از جمله مقولات عرضی ۹ گانه قرار می‌گیرد. که در این صورت علم، عرض لازم و مقوم ذات می‌باشد. (یعنی مانند سیالیت آب است نه گل‌آلود بودن آن!) لذا علم عرض لازم نفس بوده و با آن وحدت دارد، و این وحدت نیز امری غیر قابل تغییر و خطاناپذیر می‌شود پس علم امری غیر قابل تغییر و ضروری و ثابت و در یک کلام امری جبری می‌شود. (یعنی خطاپذیری سیالیت نسبت به آب بی‌معنی است) به تعبیر دیگر علم بر مبنای اصالت ماهیت، ماهیتی ذهنی بوده و با ماهیت عینی جبراً مطابق است (لایتعلل و لایتغیر کیفی) پس بر مبنای اصالت ماهیت نیز جایگاهی برای مبحث خطاپذیری در اقتناع نفس وجود نخواهد داشت! در مبنای اصالت ماهیت وقتی که علم خاصیت و کیفیت نفس باشد، این وصف برای ذات بعد خلق و قبل از خلق، امری واجب می‌شود و لذا هرگز معدوم نمی‌شود! بنابراین علم بر اساس اصالت ماهیت، امری لازم ذات و معصوم از خطا می‌باشد و در مبنای اصالت وجود نیز امری اعتباری و عدمی می‌گردد در حالی که رفتار عملی منطقیین و فلاسفه این گونه حکم می‌نمایند که عقل در تولید منطق و فلسفه امری خطاپذیر است.

۵. پس در منطق صوری علم با نفس وحدت این همانی از نوع هلیه بسیطه دارد و لذا خطاپذیری خروج موضوعی دارد. در این صورت حتی علت‌بردار نیست. چرا که این وحدت امری بدیهی و ذاتی می‌باشد و حضور علیت برخواسته از عقل نظری تنها در امور «نظری» حضور دارد. حال آیا این نوع تعریف از علم از اساس نیازمند به داشتن «منطقی برای جلوگیری از خطا» است؟ براساس این تعریف آگاهی یافتن امری ثابت و جبری و ذاتی نفس‌الامری بوده و این تعریف ثنافی رفتار عملی آنها است. اما اگر در همین تعریف علم با نفس دارای وحدت و کثرت ترکیبی باشد (نفی وحدت محض و کثرت محض) در این صورت نقص و کمال و خطاپذیری موضوعیت پیدا می‌نماید. پذیرش ترکیب این توانایی را به وجود می‌آورد که هم ترکیب در خارج معنا شده و هم مدل ترکیبی ذهنی متناسب و مرتبط با خارج ساخته شود. (نه مطابق و برابر با خارج!) بر مبنای مقبول علم ابتدأً باید منسوب به نفس شود (نه وحدت بلکه ترکیب) و سپس نفس با علم و حس، وحدت و کثرتی را حول جهت اختیار (که اختیار قبله و سجده الهی یا غیر الهی را معین می‌نماید) به وجود آورد. در این صورت می‌توان سه نوع وحدت و کثرت آگاهی را حول اختیارات سه گانه الهی، الحادی و التقاطی به وجود آورد.

۶. پس اقتناع نفس تکیه گاه محکمی برای معرفت شناسی نیست، لذا فاصله آن با الزام و اسکات خصم این شد که اقتناع نفس، از اساس امری برهانی نیست یعنی نیازی به صورت و ماده ندارد، بلکه امری ذاتی بوده و خروج موضوعی از علیت و برهان و منطق دارد.

خطای بیرونی در پیدایش و نیاز به منطق

موضوع: بررسی خاصیت و تاثیر برهان (حجت) بر خطای سوفسطایی

۱. اشکال اول: برهان منطقی مشکلات ارتکازی و زبانی و تفاهمی را به شکل قاعده‌مند پاسخگو نیست؟ یعنی انتقال به معانی و شبهات زبانی اگر در منطق قاعده‌مند نباشد خاصیت برهان را کلاً دچار چالش می‌نماید.

۲. اشکال دوم: لو سئلم که مباحث ارتکازی و زبانی مشکل و معضلی را ایجاد ننماید، اما در هر صورت برهان نسبت به شخص سوفسطایی، اقناع نفس به وجود نمی‌آورد. به این دلیل که؛ اگر عمل تابع علم باشد باید سوفسطایی دچار اقناع نفس شود در حالی که در عمل خلاف این مطلب اتفاق افتاده است؛ پس قول وجوب عمل به علم در مقاله ششم فلسفه و اصول رئالیسم علامه شکسته می‌شود.

۳. اشکال سوم: اگر برهان ضروری باشد، طبعاً امری الزام آور است. در حالی که وجود دو مبنای اصالت وجود و اصالت ماهیت، دلیلی بر عدم الزام مقدمات و مواد برهان منطقی و نفی اثر خاصیت الزام دوست از برهان است.

۴. اشکال چهارم: وجود صناعات پنج گانه دلیلی بر وجود عناصر مختلف در ارتباطات و گفتمان‌های اجتماعی است و آنچه در این روابط اصل می‌باشد، طبقه‌بندی مقاصد یا نظام غایات است نه شکل و هیئت قیاسی!

جدول فلسفه بمعنی اعام حاکم بر حوزه‌های علمیه.

روش		علیت مفهومی				علیت ماهوی				علیت موضوعی				
		۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	
فلسفه مصدق	۴	فلسفه چرائی	فلسفه چستی	فلسفه چگونگی	فلسفه چرائی	فلسفه چستی	فلسفه چگونگی	فلسفه چرائی	فلسفه چستی	فلسفه چگونگی	فلسفه چرائی	فلسفه چستی	فلسفه چگونگی	
	۴	۱۱۱	۱۲۱	۱۳۱	۲۱۱	۲۲۱	۲۳۱	۳۱۱	۳۲۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱		
	۴	علت مفهومی چرائی خلقت علت مادی	علت مفهومی چستی خلقت ماهیت	علت مفهومی چگونگی خلقت حرکت جوهری از زمان و مکان	علت ماهوی چرائی خلقت علت غائی	علت ماهوی چستی خلقت صور نوعیه	علت ماهوی چگونگی خلقت امکان و فعلیت یا قوه و فعل	علت ماهوی چگونگی خلقت موضوعی چرائی خلقت علت غائی	علت مفهومی موضوعی چستی خلقت علت صوری	علت مفهومی چگونگی خلقت وجود اقتضائات نبود موانع	علت موضوعی چگونگی خلقت تنوع یا تکثیر حکم	علت موضوعی چگونگی خلقت تنوع یا تکثیر حکم	علت موضوعی چگونگی خلقت تنوع یا تکثیر حکم	علت موضوعی چگونگی خلقت تنوع یا تکثیر حکم
	۲	۱۱۲	۱۲۲	۱۳۲	۲۱۲	۲۲۲	۲۳۲	۳۱۲	۳۲۲	۳۳۲	۳۳۲	۳۳۲	۳۳۲	
نظام تشریح	۱	علیت مفهومی چرائی تشریح وجوب فطری «حسن عدل و قبح و ظلم»	علیت مفهومی چستی تشریح مؤمن از عقاب «قبح عقاب بلایان»	علیت مفهومی چگونگی تشریح تحلیل از حکم	علیت ماهوی چرائی تشریح وجوب عقلانی «وجوب شکر بنم»	علیت ماهوی چستی تشریح اجتهاد بلوغ سعی	علیت ماهوی چگونگی تشریح مراتب حکم	علیت موضوعی چرائی تشریح وجوب بعث و زجر «امثال اولی و ثانی»	علیت موضوعی چستی تشریح معدریت و منجزیت «احکام ظاهری و واقعی»	علیت موضوعی چگونگی تشریح تنوع یا تکثیر حکم	علیت موضوعی چگونگی تشریح تنوع یا تکثیر حکم	علیت موضوعی چگونگی تشریح تنوع یا تکثیر حکم	علیت موضوعی چگونگی تشریح تنوع یا تکثیر حکم	
	۱	۱۱۳	۱۲۳	۱۳۳	۲۱۳	۲۲۳	۲۳۳	۳۱۳	۳۲۳	۳۳۳	۳۳۳	۳۳۳	۳۳۳	
نظام تمدن	۴	علیت مفهومی چرائی تمدن نیاز علم به فلسفه	علیت مفهومی چستی تمدن نیاز علم به فیزیک	علیت مفهومی چگونگی تمدن نیاز علم به زیست‌شناسی	علیت ماهوی چرائی تمدن جریان فلسفه در علم «کلیت قوانین علمی»	علیت ماهوی چستی تمدن ریاضیات	علیت ماهوی چگونگی تمدن معادلات مادی	علیت موضوعی چرائی تمدن بی جهت بودن تکامل مادی	علیت موضوعی چستی تمدن صنعت	علیت موضوعی چگونگی تمدن مدیریت مادی	علیت موضوعی چگونگی تمدن مدیریت مادی	علیت موضوعی چگونگی تمدن مدیریت مادی	علیت موضوعی چگونگی تمدن مدیریت مادی	
	۱	۱۱۳	۱۲۳	۱۳۳	۲۱۳	۲۲۳	۲۳۳	۳۱۳	۳۲۳	۳۳۳	۳۳۳	۳۳۳	۳۳۳	

جدول زیر ساخت تدوین فلسفه تطبیقی

بر اساس اوصاف «نقد، نقض، طرح»

روش	علیت موضوعی (یقین تطبیقی)				غایت ماهوی (یقین فلسفی)				علیت مفهومی (یقین منطقی)			
	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۴
فلسفه	فلسفه چگونگی	فلسفه چستی	فلسفه چرایی	فلسفه چگونگی	فلسفه چستی	فلسفه چرایی	فلسفه چرایی	فلسفه چرایی	فلسفه چستی	فلسفه چرایی	فلسفه چگونگی	فلسفه چرایی
مصادیق	۳۳۱	۳۲۱	۳۱۱	۳۳۱	۲۲۱	۲۱۱	۲۱۱	۲۱۱	۲۲۱	۱۲۱	۱۳۱	۱۱۱
فلسفه	علیت موضوعی چگونگی خلقت	علیت موضوعی چستی خلقت	علیت موضوعی چرایی خلقت	علیت ماهوی چگونگی خلقت	علیت ماهوی چستی خلقت	علیت ماهوی چرایی خلقت	علیت ماهوی چرایی خلقت	علیت ماهوی چرایی خلقت	علیت ماهوی چستی خلقت	علیت ماهوی چستی خلقت	علیت ماهوی چگونگی خلقت	علیت ماهوی چرایی خلقت
فلسفه	۳۳۲	۳۲۲	۳۱۲	۳۳۲	۲۲۲	۲۱۲	۲۱۲	۲۱۲	۲۲۲	۱۲۲	۱۳۲	۱۱۲
فلسفه	علیت موضوعی چگونگی تشریح	علیت موضوعی چستی تشریح	علیت موضوعی چرایی تشریح	علیت ماهوی چگونگی تشریح	علیت ماهوی چستی تشریح	علیت ماهوی چرایی تشریح	علیت ماهوی چرایی تشریح	علیت ماهوی چرایی تشریح	علیت ماهوی چستی تشریح	علیت ماهوی چستی تشریح	علیت ماهوی چگونگی تشریح	علیت ماهوی چرایی تشریح
فلسفه	۳۳۳	۳۲۳	۳۱۳	۳۳۳	۲۲۳	۲۱۳	۲۱۳	۲۱۳	۲۲۳	۱۲۳	۱۳۳	۱۱۳
فلسفه	علیت موضوعی چگونگی تمدن	علیت موضوعی چستی تمدن	علیت موضوعی چرایی تمدن	علیت ماهوی چگونگی تمدن	علیت ماهوی چستی تمدن	علیت ماهوی چرایی تمدن	علیت ماهوی چرایی تمدن	علیت ماهوی چرایی تمدن	علیت ماهوی چستی تمدن	علیت ماهوی چستی تمدن	علیت ماهوی چگونگی تمدن	علیت ماهوی چرایی تمدن

جدول زیر ساخت بررسی فلسفه نظام ولایت

۱ منطق انتزاعی (آثار)				۲ منطق مجموعه‌نگر (نسبت)				۳ منطق تکاملی (جهت)				روش
۱	۲	۴		۱	۲	۴		۱	۲	۴		فلسفه مصادق
چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		۴
۲۳۱	۲۲۱	۲۱۱		۲۳۱	۲۲۱	۲۱۱		۱۳۱	۱۲۱	۱۱۱		
آثار	آثار	آثار		نسبت	نسبت	نسبت		جهت	جهت	جهت		تکوین
چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		
تکوین	تکوین	تکوین		تکوین	تکوین	تکوین		تکوین	تکوین	تکوین		
۲۳۲	۲۲۲	۲۱۲		۲۳۲	۲۲۲	۲۱۲		۱۳۲	۱۲۲	۱۱۲		۲
آثار	آثار	آثار		نسبت	نسبت	نسبت		جهت	جهت	جهت		تاریخ
چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		
تاریخ	تاریخ	تاریخ		تاریخ	تاریخ	تاریخ		تاریخ	تاریخ	تاریخ		
۲۳۳	۲۲۳	۲۱۳		۲۳۳	۲۲۳	۲۱۳		۱۳۳	۱۲۳	۱۱۳		۱
آثار	آثار	آثار		نسبت	نسبت	نسبت		جهت	جهت	جهت		جامعه
چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		چگونگی	چیستی	چرائی		
جامعه	جامعه	جامعه		جامعه	جامعه	جامعه		جامعه	جامعه	جامعه		

جدول شناخت شناسی منطبق صورتی

تأثیر «فعالیت»				تأثیر «اتصال»				آثار «داثر»				مراحل شناخت مناشی معمار شناخت
۱	۲	۴	۱	۲	۴	۱	۲	۴	۱	۲	۴	
حسی	حصولی	حضوری	حسی	حصولی	حضوری	حسی	حصولی	حضوری	حسی	حصولی	حضوری	۴
۲۳۱	۲۲۱	۲۱۱	۲۳۱	۲۲۱	۲۱۱	۱۳۱	۱۲۱	۱۱۱				
تأثیر حسی حقیقی «معرف» تعریف و تقسیم	تأثیر حصولی حقیقی «حجت» کیفیات نظری برهانی تجربیات متواترات، حدسیات	تأثیر حضوری حقیقی «عمل حضوری» حضور مجرد و ملموس	تأثیر حسی حقیقی «حسیات» کیفیات استقرائی تام مشاهدات	تأثیر حصولی حقیقی «اولیات» (فطریات) کیفیات بدیهی برهانی واجبات القبول	تأثیر حضوری حقیقی «وجدانیات» کیفیات نفسانی	آثار حسی حقیقی کیفیات صیتی	آثار حصولی حقیقی عالم نفس الامری ماهوری	آثار حضوری حقیقی عالم مجردات وجودی				
۲۳۲	۲۲۲	۲۱۲	۲۳۲	۲۲۲	۲۱۲	۱۳۲	۱۲۲	۱۱۲				
تأثیر حسی اعتباری مسلمات برای تفاهم	تأثیر حصولی اعتباری خطابه	تأثیر حضوری اعتباری اعتبار تبعیت از علم	تأثیر حسی اعتباری مقبولات	تأثیر حصولی اعتباری مفروضات	تأثیر حضوری اعتباری خلفیات انفعالیات	آثار حسی اعتباری مشهورات صرف مصلحت عمومی	آثار حصولی اعتباری حفظ نظام اجتماعی مصلحت عمومی	آثار حضوری اعتباری بقا انواع انسانی مصلحت عمومی				۲
۲۳۳	۲۲۳	۲۱۳	۲۳۳	۲۲۳	۲۱۳	۱۳۳	۱۲۳	۱۱۳				
تأثیر حسی وهمی جدال	تأثیر حصولی وهمی مغالطه	تأثیر حضوری وهمی شعر	تأثیر حسی وهمی مشبهات لفظی	تأثیر حصولی وهمی مخيلات مشبهات معنوی	تأثیر حضوری وهمی مخيلات وهمیات	آثار حسی وهمی استقرائیات	آثار حصولی وهمی ادبیات کفار	آثار حضوری وهمی القائات شیاطین				

وهمی